

Luceafărul

Revistă pentru literatură,
□ □ artă și știință □ □

Apare de douăori pe lună ■

Redactor: Oct. C. Tăslăuanu

An. XII.

№. 3.

■ ■ Cuprinsul: ■ ■

G. Murnu	Aromânii în primejdie.	. . . . .	Decadența Turciei . . .
Othmar	Cântec (poezie).	. . . . .	Cântec (poezie).
Octavian Goga	Mi-am făcut un cântec (poezie).	. . . . .	Maria Cunjan . . . . .
Liuiu Marian	Bătaie de joc.	. . . . .	Foi în vânt (poezii).
		. . . . .	I. Agârbiceanu . . . . .
		. . . . .	O. C. T. . . . .
		. . . . .	Granițele Dobrogei.

Cronici: D. N. C.: Sărbătorirea lui Grigore Alexandrescu. Bustul lui Ion Maloiescu. Adrian Corbul: Scrisoare din Franța. Însemnări: Cursurile Asociațiunii. Statele din Balcani. — Bibliografie

Ilustrațiuni: Comuna aromânzască Gopeș (din Macedonia). Comuna aromânească Nevesca sau Neveasta (din Macedonia). Aromâni din Pind prinși la horă. Grup de Aromâni din comuna Livezi (din vilazetul Salonic) cu revizorul școlar d-l Dan (fotografiași cu ocazia obținerii autorizării pentru deschiderea școlaei românești). Popasul Aromânilor nomazi pe drumul lor spre Iernatic. Păstor aromân din Pind. Femeie din tribul Fărșerojilor (Aromâni din Albania). Celnicul Năsica dintr-o comună din Pind. Unul din păzitorii comunelor din Pind, bănuite de Anfarți (în port de haiduc albanez). Clisura, orașel românesc în Macedonia. Sultanul Mahomed al II-lea care a cucerit Constantinopolul. 2 vederi din Constantinopol. Harta Dobrogei. Harta delimitării frunțarii româno-bulgară la Silistra. Tache Ionescu, ministru de interne al României, care a tratat, la Londra, cu Dr. Daneff, delegatul Bulgariei. Dr. Daneff, președintele Sobraniei bulgare. Kamil-Pașa, fostul Mare-Vizir al Turciei, pe care tinerii Turci i-au silit să prezinte demisia cabinetului turc. Nazim-Pașa, ministru de război, împușcat în revoluția din Ianuarie. Raymond Poincaré, noul președinte al republicii franceze.

Sibiu, 1 Februarie v. 1913

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Z. Bârsan, G. Bogdan-Dulcă, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, Il. Chendi, I. Ciocârlan, V. Cioflec, D. N. Ciotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cuntăn, Dr. Silviu Dragomir, I. Duma, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurei Esca, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghibu, Octavianu Goga, Eugen Goga, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, I. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Liviu Marian, Dr. I. Mateiu, Octav Minar, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murau, D. Nanu, V. C. Osvadă, I. Paul, Ciucinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pittiș, Gh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu.

ABONAMENT:

Ediția simplă

În Austro-Ungaria:

1 an . 20 cor., 6 luni . 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an . 16 cor., 6 luni . 8 cor.

În România și străinătate:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

Ediția de lux

În Austro-Ungaria:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

În România și străinătate:

1 an . 32 cor., 6 luni . 16 cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 14 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărei postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

Cărți mai nou apărute:

Almanachul societății scriitorilor români 1913. Cor. 1.25.

Cazaban, Al., Tovarășul de drum. Cor. —30.

Dăianu, Dr. E., Dr. Augustin Bunea și Unirea noastră cu Roma. Discurs. Cor. —40.

— La mormântul Mitropolitului Anghel, întemeietorul Unirii cu Roma. Cor. 1.—

— Problemele „Asociațiunii“. Cor. —50.

— Vasile L. Baron Pop (1819—1875). Cor. —40.

Doyle, C., O crimă celebră, în românește de P. Ionescu. Cor. —30.

Falewski, B. F. Th., Concepția catolică despre lume în trăsăturile ei fundamentale cu specială privire la morală. Trad. după V. Cathrein S. I.

Cartea I-a: Omul, origina, ezența și țința lui din punctul de vedere rațional. Cor. 2.—

Cartea a II-a: Creștinul în lumina revelației supranaturale. Cor. 1.80.

Michaelis, K., Vârsta periculoasă, jurnalul unei femei. Trad. de H. Carp. Cor. 1.50.

Modestu, C., Calde și Reci, pagini umoristice, versuri și proză. Cor. 1.—

Nădejde, H. I., Educația în Anglia, Cor. —50.

Negru, N., Mărturisiri, nuvele. Cor. 2.—

Pațiția, R., Tara Topilor. Despre trecutul Munților-Apuseni ai Transilvaniei. Cor. 1.60.

Pop, V., Povesti hazlii. Cor. 1.50.

Raicoviceanu-Fulmen, În trecut, schițe și impresii. Cor. 1.—

Rosetti, R. D., Prin Pravoslavnică Rusie, note de călătorie. Cor. 2.—

Sadoveanu, M., Bordeenii și alte povestiri. Cor. 2.—

— Floare ofilită, roman, ed. II. Cor. 2.—

Sandu-Aldea, C., Pe Mărgineanca, nuvele și schițe. Cor. 2.—

Shakespeare, Neguțătorul din Veneția, comedie în 5 acte, trad. din englezește de C. A. Ștefănescu. Cor. —75.

Stern, D., Bulgaria sângerândă. Roman modern din viața bulgărească. Cor. —80.

Tăușu, A., Vieșa sfântului împărat Constantin cel Mare și a mamei sale Elena. Cor. —25.

— Vieșa și minunile sf. Ioan cel Nou dela Suceava. Cor. —20.

Vazoff, I., Sub jugul turcesc. Roman din viața Bulgarilor în ajutorul liberărilor lor, trad. de M. Argeșeanu. Cor. —30.

Se află în depozit la librăria lui W. Krafft în Sibiu.

Expedierea se face mai ușor trimițându-se banii înainte, adăugându-se la prețul cărții încă 30—40 fil. pentru expedierea francată.

Cereți catalogul librăriei.

Catalogul la cerere gratis și franco.

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită

Aromânii în primejdie.

Mai deunăzi aveam în fața mea pe doi compatrioți ai mei din Macedonia de sud, din ținutul Veriei (Karaferia), pe doi din acei cari au scăpat ca prin minune de sabia furiei grecești. Sunt doi tineri, mai bine zis doi bărbați în floarea vârstei, cu mai multă sau mai puțină știință de carte, dar unii din acele prețioase elemente care au adus astfel de slujbă neamului lor din acele părți, încât îi asiguraseră întâietatea economică și culturală într'un însemnat centru grecesc. Păstoriile de-acum douăzeci-treizeci de ani nu cuceriseră numai împrejurimile Veriei cumpărând pământuri întinse și înființând comune noi cum este Doliani (comună înfloritoare de peste 200 de case, clădiri frumoase și solide de piatră), ci amenințau să puie mâna pe tot negoțul și industria din orașul Veria.

Amândoi îmi povesteau marile izbânzi ce câștigaseră în acele părți mai ales prin energia desfășurată de tineretul aromân deșteptat de bunii învățători din localitate. Inițiativa o luaseră câțiva, dintre cari făceau parte și ei. Au întemeiat în rândul întâiu o societate numită „Părintele Averchie“, după numele călugărului aromân naționalist, care a adus în țară pe cei dintâi tineri din Macedonia spre a fi crescuți în școlile din București ca viitori apostoli ai neamului lor. Societatea urmăreă întărirea economică a Românilor din Veria și împrejurimi pe calea împrumutului cu dobânzi ușoare și, cu produsul dobânzilor, susținerea școlilor și bisericilor românești. Mulțumită organizării care a pus în fruntea întreprinderii tot ce eră mai bun între Români acestui ținut, și mulțumită patriotismului

desinteresat și neobositei hărnicii și stăruințe a membrilor din consiliul administrativ al Societății, mai nici un Român n'a refuzat sau n'a putut refuza obolul său. Tovărășia aceasta, care datează abia de vreo cinci ani, a fost mobilizarea, minunat de bine condusă, a forțelor românești împotriva puternicei și străvechei cetăți grecești, care eră Veria; steagul românesc eră aici împlântat pentru foșteauna; îl înfățișă simbolic „Flamura“ (flamura), întâia revistă macedoneană provincială, redactată cu pricepere și gust de tinerii scriitori aromâni localnici. Grecii din Veria cu mitropolitul lor, descurajați cu totul în fața invaziei Valahilor setoși de bunuri mai mari, de viață și lumină, văzând că n'o scot la capăt în luptă dreaptă cu ei, au cerut ajutor din Grecia, de unde s'a răspuns cu trimiterea faimoaselor bande de antaști, acea adunătură de pușcăriși și criminali, organizată de statul grecesc și pusă sub comanda ofițerilor greci deghizați și sub poava directă și indirectă a arhierieilor greci din Turcia; scopul lor eră să innăbușe în sânge mișcarea naționalistă a Românilor. Ce au făcut aceste bande, din nenorocire încurajate de autoritățile turcești sub pretext că duc luptă cu Bulgarii, e cunoscut astăzi de oricine. Comune românești întregi au fost trecute sub sabie sau arse de antaști. Sute de Români, printre cari chiar bătrâni, femei și copii, au fost măcelăriți, mai cu seamă din părțile Veriei, unde rezistența a fost mai îndârjită. Ruperea relațiilor diplomatice ce a avut loc cu acest prilej între România și Grecia n'a micșorat câtuș de puțin pericolul.

Populația românească desarmată n'avea nici un ajutor din țară ca să se poată înarmă și răspunde cu aceleași mijloace la atacurile dușmanului. Ea a fost avizată prin urmare la inițiativa sa proprie. Cu toate acestea Verienii noștri au știut să respingă și să ție în frâu bandele de sute de oameni, ba chiar și-au răsbunat cu prisos, căci la ciocnirile dese ce s'au întâmplat între ei și antărți n'au căzut mai puțini Greci decât Români.

mijlocul bandelor, împrăstie groaza și pustiul, pe alocuri omorând căpeteniile Românilor — și, năzuind spre Salonic, ocupă ținutul Veriei; frunțașii români sunt bătuți până la moarte, schingiuiți, târiți în lanțuri până la Salonic — alătura de regele Greciei! — și aruncați în temniță între cei mai din urmă criminali; cărțile românești sunt arse, bisericile și școalele închise, preoții și dascălii români înlocuiți cu Greci. Și în scurt timp, tot rodul și

Comuna aromânească Gopeș (din Macedonia).

Cei doi refugiați îmi citau cazuri cari sunt pilde uimitoare de îndrăzneală și bărbăție din partea Românilor și de netrebnicie și lașitate din partea Grecilor. Rezultatul, mai ales în cei din urmă doi ani, când Românii aveau aproape fățiș sprijinul Turcilor, a fost atât de nefavorabil Grecilor, încât ei înșiși începuseră să se încredințeze de zădărnicia luptei lor. Și acum când se infiripaseră și începeau a se înfăptui cele dintâi mai îndrăznețe nădejdi ale mult încercatului popor aromănesc, izbucnește catastrofa — războiul balcanic. Oștirile grecești, neîntâmpinând decât piedeci slabe din partea Turcilor, înaintează în Macedonia, ocupă ținuturile românești din Pind — unde, mai ales prin

toată floarea dragostei de neam și a vredniciei și a jertfelor românești de ani îndelungați s'au scuturat într'o clipă și s'au spulberat poate pentru totdeauna.

— Ce s'a întâmplat la noi, îmi spuneă unul din ei, e trist, e din cale afară trist. Noi suntem ca și omul care își zidește o casă gospodărească, frumoasă și îndemânată, dar înainte de a-și vedeă sălașul acoperit, vine o vijelie, o surpă și o risipește, de i se pare că totul n'a fost decât un vis!

Compatrioții îmi povesteau amănunțit toate acestea cu lacrimile în ochi. Eu urmăream elocvența gesturilor lor stăpânite, duiosă aproape amară a graiului lor, nobleța des-nădejdiilor lor resignate descrisă pe fața lor,

cu toată suferința, cu toate pierderile ce înduraseră. Tipuri caracteristice de „Valahi” nu numai în energicile trăsături ale feții, ci și în toată ființa lor dinnăuntru, oțelită de furtunile vremilor, ei îmi apăreau ca niște documente vii ale unui popor, care eră menit să aibă un viitor strălucit, dacă soarta nu l-ar fi osândit dela început ca să încapă în cătușele fatalității.

Și în adevăr, afară de Românii din Istria, aproape nici un grup de Români n'a fost astfel rupt de matca sa, primejduit și hărțuit din toate părțile de vrăjmasi, ca Aromânii.

Vlahie, Mare Românie, nume recunoscut și adoptat de chiar istoriografii greco-bizantini, al căror tradiționalism și pedantism nevindecat păstră cu sfințenie toponimia clasică a țării lor.

Ocupând în masse destul de compacte mai tot teritoriul dela nordul Greciei, pornind din inima Eladei, din Etolia și dela muntele Orthrys până dincoace de munții Gramostei în Macedonia, ei au putut să reziste numai mulțumită conservatismului lor păstoresc și organizării lor patriarhale. În veacul de mijloc exclusivismul față de tot ce e străin

Comuna aromânească Neveșca sau Neveșta (din Macedonia).

Și cu toate acestea ei au putut duce o existență milenară în mijlocul lor.

Încă din veacul al 10-lea îi găsim la nordul Greciei, în Epir și în Macedonia, pe unde i-au împins dinspre mează-noapte, dela Dunăre, valurile Slavilor și nevoile turmelor. Și atunci nu pierduți în masa popoarelor din imperiul bizantin ca niște nomazi fără locuinți statornice și fără nici un rost politic, fără o deschilinită așezare în țările amintite. Numărul lor a trebuit să fie destul de mare pe acele vremi, și cu deosebire pe la mijlocul veacului al 11-lea, când ei au îndrăznit a porni răscoala în Tesalia împotriva Bizantinilor, cu peste un veac înainte de revoluția fraților Petru și Asan în Bulgaria.

Mulțimea lor se nțelege dela sine, dacă mai ținem seamă, că în nordul Greciei au înființat trei Vlahii, trei Romanii, și că în deosebi Tesalia a căpătat numele de Mare

și ura de moarte față de Greci i-au ferit de contopire din partea acestora și a Slavilor, pe câtă vreme masa de populație slavă cu mult mai mare, care potopise Grecia și îi dăduse o fizionomie slavă-barbară cu câteva veacuri înainte de ei, a fost asimilată de Greci, chiar înainte de venirea Turcilor. Că solidaritatea și puterea lor de rezistență nu slăbise nici până la năvălirea irezistibilă a Sultanilor, ne-o arată capitulațiunile ce au încheiat cu acești Sultani Românii din Pind, adică masa centrală a Aromânilor, asigurându-și o vieță ca și autonomă, în vreme ce restul creștinilor din imperiul semilunei, prefăcuți în raiale, gemeau și duceau un traiu de plâns sub jugul robiei. Cu toate acestea de acum începe să bată ceasul decăderii și risipei lor.

Întâi și întâi o parte mare de Români, neadăpostiți în munți, au apucat drumul pri-

begiei cu turme cu tot, de-au hălăduit până în Croația și Slavonia de groaza Turcilor (alții desigur că pe atunci și mai târziu au trecut încoace peste Dunăre). Această decentralizare și pribegire a continuat aproape în tot decursul domniei turcești, și mai cu deosebire în veacurile din urmă, când imperiul otoman eră bântuit de anarhie, când bandele înarmate ale rebelilor, ale bașibuzucilor, neînfrânate de nimeni, cutreerău peninsula balcanică dealungul și dealatul terorizând și despoind populația creștină. În această vreme n'au plecat numai singuratici

ționalitățile creștine din peninsula au uitat patimile și ura de rassă dintre ele, izvor neseecat de lacrimi și de sânge vreme de sute de ani înainte, și s'au apropiat unele de altele unindu-se sub sceptrul spiritual al patriarhiei și rezistând cu puteri unite în fața dușmanului comun. Contrastul național, prăpastia ce le despărțea înainte, în această vreme dispăre; nu mai existau Greci, Bulgari, Sârbi, Români și Albanezi, ci numai creștini. Apropierea, ca să nu zic înfrățirea, aceasta dintre Români și Greci a fost fatală celor dintâi. Ea a spart zidul solidarității româ-

Aromânii din Pind prinși la horă.

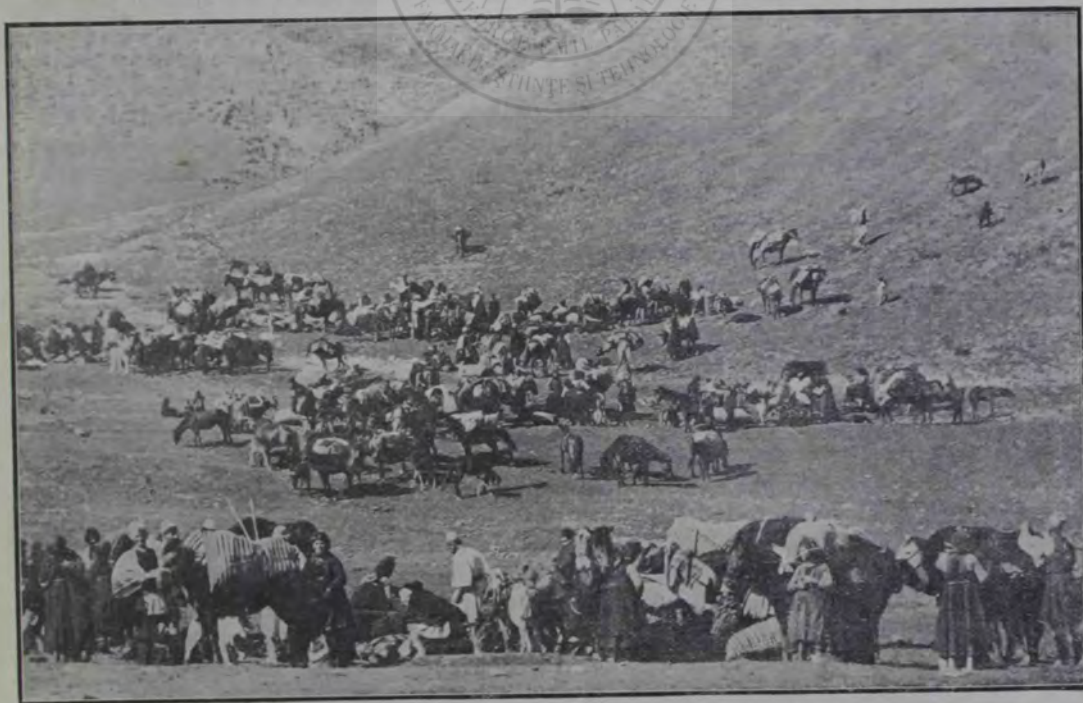
Românii cu miile dela vetrele lor, împrăștiindu-se în țările vecine și în străinătăți, ci și multe centre aromânești din cele mai mari și bogate din Albania și Macedonia au fost părăsite și în urmă dărimate din temelie. Astfel s'au dus Niculița, Linitopea, Frașari, Șipisca, Grabova, și, mai presus de toate, floarea orașelor aromânești, mândria neamului aromănesc, vestita Moscòpole, patria multor bărbați distinși, cel mai însemnat focar de lumină pentru popoarele balcanice, după Constantinopol.

Tot în această vreme se ivește și un alt rău nu mai puțin primejdios pentru românimea din Turcia: eră activitatea mai conștientă și mai bine organizată a bisericii și școlii naționale grecești. De ura și teama insuflată de puternicul păgân cuceritor, na-

nești, ea a hrănit pe neștiute în inima Românilor idealuri străine și chiar dușmane intereselor lor de viață; ea a pus forțele lor, sângele, averile și toată munca inteligenții și toată puterea lor de jertfire în serviciul elenismului. Cauza creștină eră din nefericire tot una cu cea a elenismului, și aici a fost una din marile pricini de nenorocire a Aromânilor. Sute de eroi din munții Pindului, nemuriți astăzi în cântecele poporului și în istoria națională a Grecilor, au luptat și au căzut în numele crucii și deci pentru cauza Grecilor. Sute de învățați și de dascăli aromâni au propovăduit idealul grecesc și astfel, fără știrea lor, au lucrat la desființarea neamului lor propriu; sute de patrioți bogați, de „binefăcători ai neamului“ și-au lăsat tot câștigul muncii lor și chiar milioane pentru

Grup de Aromâni din comuna Livezi (din vilaietul Salonic) cu revizorul școlar d-l D. Dan (fotografiați cu ocazia obținerii autorizației pentru deschiderea școlii românești).

Popasul Aromânilor nomazi pe drumul lor spre iernatic.

Păstor aromân din Pind.

Femeie din tribul Fărșeroților (Aromâni din Albania).

întemeierea de așezăminte culturale grecești, ridicând astfel tot atâtea redute puse la îndemâna vrăjmașului lor. Popor evlavios, sentimental, mândru din fire și gata să îmbrățișeze cauzele mari, Aromânii au devenit unealta bisericii și culturii grecești și astfel în chip inconștient își pregăteau singuri mormântul.

La toate acestea și ca o coroană a tuturor rezelor s'a mai adăugat, la începutul veacului trecut, și pacostea lui Ali-Pașa, vestitul tiran din lanina, care, în năzuința-i de a se rupe de Sultan și a înființa un regat liber în Albania, Epir, Macedonia și Grecia, îngroapă prin intrigă și trădare libertățile Românilor din Pind, singurul grup de Români, care fusese mai ferit de grecizare și de valul nenorocirilor ce bântuiseră peninsula. Urmează constituirea regatului grecesc, care încorporează la Grecia teritorii întregi ocupate de Români; după războiul din 1877 Tesalia cu o parte însemnată din Pind e anexată Greciei, și astfel se dă lovitura cea mai puternică grupului central al aromânimii.

În schimb de atunci, cu ajutorul țării românești și prin stăruințele bunilor patrioți aromâni și din țară, începe a se întări printre aromâni curentul naționalist și a se deșteptă conștiința lor de neam deosebit prin înființarea de școale românești în diferite comune și prin organizarea unei propagande naționale. E drept că licăriri de naționalism, începuturi de introducere în școală a dialectului aromânesc și de trezire a simțului național nu au lipsit și înainte, îndeosebi dela sfârșitul veacului al 18-lea și la începutul veacului următor; încercările însă, cari au avut o frumoasă manifestare cu deosebire în Austro-Ungaria în legătură cu învățații și marii patrioți din Ardeal, n'au dat roade din pricina măsurilor reacționare ce a luat patriarhia din Constantinopol. Dela 1866 înceace lucrurile se schimbă. Tinerii din Macedonia aduși la București de călugărul Averchie, care a fost sprijinit din țară, au venit la timp și au slujit cu mult folos cauza românească. Cu toate prigonirile și uneltirile clerului fanariot,

Celnicul Năsica dintr'o comună din Pind.

Unul din păzitorii comunelor din Pind, bănuite de Antarfi (în port de haiduc albanez).

care avea cu sine sprijinul autorităților inconștiente sau venale ale Turcilor și cu toate piedecile întâmpinate chiar din partea Aromânilor interesați sau fanatizați de acest cler, cei dintâi învățători naționaliști au izbutit să câștige o parte însemnată de Aromâni și să dea avânt mișcării de deșteptare a neamului lor. Această mișcare eră să ducă la o izbândă sigură, dat fiind în cele din urmă și interesul ce-l purtau Turcii pentru triumful ei, întru cât se încredinșaseră de comunitatea intereselor lor cu cele ale Românilor; dar ea a fost ținută pe loc și a vegetat vreme îndelungată din motive interne, căci propagandei românești i-a lipsit dela început o organizare serioasă. Din nenorocire, nu s'au găsit oameni cari s'o conducă și să-i dea o îndrumare sănătoasă, iar cei din București s'au interesat în genere foarte superficial și

nu au știut să dea decât mijloace bănești. În capul școalelor și bisericelor a fost pus un singur om cu titlul formal de inspector, dar în fond un fel de pașă cu putere discreționară, mai presus de orice control și orice răspundere. Aceasta eră în contradicere cu starea de fapt din Macedonia, unde comunele sunt constituite în eforii cari se bucură de autonomie în administrația școlară și bisericească. De această stare de fapt nu s'a ținut seamă, așa încât în loc de o cauză națională, adevăată a poporului aromân interesat de întreagă conducerea lucrurilor, s'a creat o cauză personală, birocratică, bugetară, cu toate consecințele ei dezastruoase, stare care s'a perpetuat aproape până nu demult, când, în sfârșit, cercurile hotărâtoare din București, dându-și seamă de greșelile din trecut, s'au gândit a luă măsuri

pentru a pune pe adevăratul ei teren această mare cauză națională.

Și tocmai acum, în mijlocul pregătirilor (bietul Român nu e niciodată pregătit!), tocmai acum când patrioții aromâni aveau toată siguranța că începe și pentru neamul lor o eră nouă, eră de renaștere, de organizare solidă a forțelor, căci interesul mai mare din București pentru Aromâni mergea alături cu sprijinul dat de autoritățile otomane, se deslănțue urgia războiului și pornește potopul de pustiire și nimicire a celor din urmă speranțe ale lor.

Toată nădejdea rămăsese în ajutorul și mijlocirea României.

Crearea unei Macedonii autonome cu drepturi egale pentru toate naționalitățile — o alcătuire politică analoagă cu aceea a Elveției — ni s'a părut ca singura ancoră de mântuire a Aromânilor, întru cât în cuprinsul acestei țări sunt așezate cele mai compacte grupuri de-ale lor, și întru cât această țară e un mozaic de naționalități, cari nu se pot împăca sub o domnie unică națională. Am propus-o și am susținut-o în scris și din viu graiu. Ideea aceasta s'a găsit atât de firească și impusă de împrejurări, și locale și generale, încât a fost adoptată și rostită mai la toate meetingurile din țară și peste hotare. În această privință puteam avea alătura de noi pe înșiși Bulgarii macedoneni, cari joacă un mare rol în vieța publică din Bulgaria și cari nu pot admite ca patria lor să fie stăpânită de Greci și de Sârbi, acei cari, precum se știe, au ocupat în cea mai mare parte teritoriul Macedoniei. Pe lângă aceasta, autonomia Macedoniei o ceruseră și statele balcanice înainte de a declara războiul cu Turcia.

Dat fiind faptul acesta ca și principiul de naționalitate, cu care au motivat ele declararea războiului, oricine înțelege, că România putea și avea tot dreptul să intervie pe aceeaș bază pentru conaționali din Turcia (în formă cel puțin, iar în fond pentru interesele sale vitale), mai ales că aceștia nu sunt mai puțini la număr decât în parte „frații” pentru cari se băteau statele balcanice, căci Sârbi și Bulgarii nu luptau decât (după însăș statistică lor) pentru vreun milion de slavii (cari însă trebuiesc împărțiți în două

părți, mai mult sau mai puțin egale, de Sârbi și Bulgari), iar Grecii pentru vreo 200.000 de frați de-ai lor din Epir și din sudul Macedoniei, în vreme ce România își putea îndreptăți intervenirea nu numai pe faptul că ea a jertfit zecimi de milioane pentru chestiunea macedo-română (și că deci eră la mijloc o chestiune de demnitate pentru dânsa), ci și pe numărul mai mare al Aromânilor, cari, în toată Peninsula Balcanică, după cele mai cumpănite calcule, nu pot fi în nici un caz mai puțin de 700.000, adecă aproape un milion de suflete (cu Românii din Sârbia și Bulgaria). Se pare însă că, din împrejurări ce nu suntem încă în măsură a le cunoaște, cei din București, preocupați mai mult de rectificarea hotarelor țării în sudul Dobrogei și nevrând să treacă drept stat balcanic, au găsit inoportună intervenirea pentru Aromâni în înțelesul cerut de întreagă opinia publică românească, și s'au mărginit a cere pentru ei dela statele balcanice unele concesiuni culturale naționale, care însă, avându-se în vedere trecutul acestor state și cu deosebire șovinismul bolnav și intransigent al tuturor și mai cu seamă al Grecilor, nu ar putea fi decât o slabă cheazășie pentru asigurarea viitorului național al Aromânilor. A mai rămas încă o iluzie. Se asigură că s'a stărut și se stăruie ca puterile să lărgească spre Macedonia și Epir hotarele viitorului stat al Albaniei, astfel încât să cuprindă o cât mai mare parte de Români, cu credința că cel puțin în Albania Românii se pot bucura de drepturi deosebite și-și pot asigura rostul lor național în viitor. Dar aceasta e o simplă iluzie. E un singur lucru îmbucurător: crearea unui stat albanez, un stat neslav, care poate contribui întru câtva pentru menținerea echilibrului în Balcani, ceea ce e și un interes românesc. Dar e cu totul greșit de-a se crede că Aromânii oploșiți în Albania vor avea alt viitor decât cei din celelalte state balcanice; cel mult o pot duce ceva mai îndelung decât bunăoară sub Greci, fiindcă în starea lor actuală Albanezii nici nu se pot gândi la o desnaționalizare a Românilor, neavând nici ei școale și fiind cu totul primitivi. Și apoi, ce e mai rău, e că la statul albanez cu greu vor putea fi încor-

porate cele mai valoroase și mai populate ținuturi ale Românilor din Macedonia, înțeleg ale celor din Pind, din Veria, din Meglenia și din Bitolia, iar fără aceste grupuri de Aromâni neamul nostru din Peninsula Balcanică e ca și înmormântat pe vecie.

În legătură cu Albania, dacă o Macedonie autonomă în întregimea ei nu este cu puțință, ar fi o singură măsură de luat pentru mântuirea Aromânilor: crearea unei provincii deosebite, care să cuprindă amintitele grupuri de Aromâni și alăturarea ei la Albania sub formă de provincie (în miniatură o Austro-Ungarie) sau de provincie cu administrație potrivită nevoilor locale, în capul căreia să fie un prefect sau guvernator român și un mitropolit atârnat de biserica din România. În afară de aceste două modalități propuse de noi pentru rezolvirea chestiunii macedonene așa cum o cere interesul și demnitatea noastră națională, nu există decât paliative, care ar salva poate unele aparențe, dar n'ar putea ascunde sănătoasă și adâncă rană de moarte ce ar pr-

mi-o și din această parte românismul, și deci înfrângerea României.

Întrebarea e, și aceasta preocupă aproape toată țara în momentele de față, dacă această înfrângere (din fericire încă nu definitivă) provine din slăbiciunea României, din neputința la care o osândesc eventual grelele împrejurări externe sau, ceea ce e și mai dureros, din lipsă de pregătire, de prevedere și de preîntâmpinare a primejdiilor din afară? Sentimentul celor mulți din țară, și acest sentiment devine din ce în ce o convingere, este că răul e încuibat în noi înșine, se datorește crizei noastre sufletești. De-aici și semnele de reacție — murmurul surd ce s'aude ca un început de furtună dela un capăt la altul al țării. Se așteaptă țâșnirea unui fulger — semnalul unei trâmbiți pentru ca furtuna să sbucnească ca să ne spele rușinea și păcatele trecutului. Ne trebuie un suflu eroic de înviore, care să ne dea o izbândă în afară și o premenire înăuntru. Altfel ne înădușim.

G. Murnu,

profesor la Universitatea din București.

Clisura, orașel românesc în Macedonia.

Cântec.

— Din Heine. —

Din plânsul meu de jale
Fac cântece ușoare,
Și aripi le fac ca să zboare,
La pragul porții tale.

Dar ele-abiă mă lasă
Și iar vin pe raze de lună,
Și plâng că nu pot să spună
Ce ți-au văzut în casă...

Othmar.

Mi-am făcut un cântec.

Mi-am făcut un cântec dedemult odată,
Mi-am făcut un cântec ne'nțeles și dulce,
Leagăn pentr'o veche taină vinovată,
Ziua să m'alinte, noaptea să mă culce.

Mi-am făcut un cântec și l-am dus cu mine,
Printre anii fulburi singura mea zestre:
Floare 'ntârziată, prinsă pe ruine,
La o casă mută pusă 'ntre ferestre.

Cântec de ispită, cântec de otravă,
Smuls din nedormirea viselor fugare,
Mi-ai crescut cu vremea ca un râu de lavă,
Mi-ai crescut ca noaptea viforul pe mare.

Cum te-a 'nchis zăvorul tăinuirii mele,
N'ai căzut în mreaja gureșelor rime,
Impleiit din palimi, coborît din stele,
Cântec de-o vieață, nu te știe nime.

... Toluș astăzi mintea vine să mă 'ndemne,
Să-ți deschid fereastra, să te-alung din casă...
— Când ți-e mort copilul, ce să mai însemne,
În odaia goală — leagăn de mălasă?...

Octavian Goga.

Bătaie de joc.

Se întâmplase să fie în societatea mare și aleasă în care petreceam acea seară de An nou în casa prietenului nostru Cernescu — și un profesor. Și a fost destul să rostească cineva în treacăt vorba „educație“, ca să-l trezească ca un trăsnet din muțenia și piroteala ce-l cuprinsese. Atunci, în puterea obiceiului urît, izvorit fatal din meșeria sa de a dăscăli toată lumea, începă să ne vorbească cu un entuziasm exagerat despre ceace ar trebui să fie educația noastră familiară.

„Tinerețele, ne spuneă el, au nevoie de ochiul neadormit, de Argus, al mamei și mâna îndrumătoare, de fier, a tatei. Numai așa se poate ocoli mulțimea de ispите, ce duc pe căi rătăcite, pe cari va pierde copilul și sănătatea și sufletul și numele cel bun al părinților săi...“

Și văzându-se aprobat de cocoane, cari îi sorbeau vorbele de pe buze, se crezú dator a le câștiga definitiv simpatiile, ușurându-le de o parte a vinei, pe care o dăduse la început amânduror părinților, fără deosebire.

„Dar, în sfârșit, încheiă grav, răspunderea, vina grea a celor mai multe rătăcirii o poartă numai bărbații, prin faptul că dau pildă rea copiilor proprii. Și, poate, ar puteă fi

desvinovațiți, dacă n'ar fi, chiar din tinerețele lor, o veșnică ispită spre păcat a fetelor, cari apoi la rândul lor nu mai pot fi mame ideale...“

Dacă nu l-au aplaudat cocoanele pe acest avocat improvizat al intereselor și orgoliului lor femenin, care le vorbise par'că din inimă, a fost de mulțumit numai împrejurării, că se femeau să-și blameze în public bărbații, cari, la urma urmei, chiar dacă n'ar fi avut de partea lor dreptatea, dar desigur aveau puterea, în fața căreia amuțesc orice argumente.

Dar nici dintre bărbați nu s'a ridicat nime, să-l desaprobe formal pe îndrăznețul vorbitor. Și aceasta din dispreț față de acest moralist limbut, ce nu îndrăznise încă să-și întemeieze o căsnicie, în care să prefacă teoriile sale educatoice în faptă; sau poate din teamă, de a nu da de bănuít, că sunt într'adevăr așa de răi, precum fuseseră zugrăviți.

Atunci, ca o ușurare pentru toți, cari nu știam cum să rupem tăcerea chinuitoare, ce se întinsese, după viforosul rechizitoriu, ca o ghiață groasă asupra izvorului de vorbe al ascultătorilor, ce stă gata să izbucnească, fie ca aprobare sgomotoasă, la unii, fie ca protest solemn, la alții, — își drese prie-

tenu nostru Măgureanu, tușind, glasul dulce și începî, domol și binefăcător pentru ureche, după șivoiul asurzitor al vorbelor profesorului:

„Să-mi dați voie, să vă povestesc, în legătură cu chestiunea așa de grea și încurcată, pe care a atins-o domnul profesor, o întâmplare din viața mea, care, cred, o să vă arate lămurit ce depărtare strașnică este între teoria și practica educației; care să vă strecoare poate în suflet îndoiala amară despre izbîndă oricărui sistem de educație; sau să vă facă cel puțin a crede că de cele mai multeori nu ajunge bunăvoința și gândul curat, pentru a-l aduce pe cineva pe calea cea dreaptă, de vreme ce natura nesimțitoare și capricioasă, ce nu suferă amestecul mânei omenești în tainele sale veșnice, își bate joc de noi, ori de câteori ne credem ajunși stăpîni pe legile și puterile sale oarbe...

Azi, după ce au trecut atîția ani de atunci, pot s'o spun fără să roșesc, ca un fel de spovadă, care, dacă nu aduce pe urma ei iertarea, aduce cel puțin ușurare și mîngăiere.

Eram băiat tînăr, să fi avut douăzeci și patru de ani. Serios din fire și prin creșterea primită, moral prin pilda frumoasă a căsniciei părinților mei și nu mai puțin prin paza lor binefăcătoare, dar discretă, ajunseseam să judec la acea vîrstă lumea ca un bătrîn, care a văzut și trăit multe, o viață întreagă de ani. Azi, zîmbesc gândindu-mă la acea seriozitate stearpă, și câteodată îmi vine necaz mare, la gândul că ea m'a lipsit de atîtea plăceri dumnezeiești, pe cari numai primăvara fugară a vieții ni le îmbie.

Cetisem o sumedenie de cărți, ce tratau diferitele probleme sociale și începusem să cred în chimera, că ajunge voința de fier și gândul curat al câtorva puțini, ca să se schimbe peste noapte fața scârboasă și totodată așa de tristă a vieții noastre omenești. Și cum puterile necheltuite ale tinereții mele îmi dădeau veșnic zor spre fapte, am căutat și am aflat repede prilejul, de-a începe activitatea mult dorită de reformator social.

În vremea lipsei mele la studii în străinătate, se ridicase în vecini fetița unui biet copist și la întoarcere m'a uimit prin trupul ei svelt, fața drăguță și privirile de o cu-

mințenie seducătoare. Dar, cât m'am întristat, când am aflat că acest măr rumăn, ce părea plin de viață sănătoasă, trecea în ochii lumii drept putred, ros în taină de un vierme hain la trup și suflet deopotrivă.

Ba că a trebuit să-și curme studiile din pricina unor legături scandaloase cu un profesor al ei; ba că fusese dată afară din serviciul poștelor, din cauza ușurătății sale; ba că a început să pregătească examenul de institute și l-a dat dracului de dragul pintenilor unui ofițer; ba că se lasă curtată de toți donjuanii orașului, cari îi plătesc luxul hainelor — și câte alte vorbe rele, ce se iscodesc peste noapte despre o fată, care nu este destul de prevăzătoare și cumpătată în vorba și purtarea ei cu lumea.

Și de câteori priveam această vedenie dulce trecând ca un vis frumos în preajma ferestrii mele, mă cuprîdea un tainic fior de durere și-mi ziceam în gând: „să nu fie într'adevăr nici o mîntuire?“ Și cu puterea mea de imaginație, care știe să afle totdeauna, pentru orice fel de sbucium sufletesc, o icoană înrudită în lumea realității, mi-am zugrăvit deodată înaintea minții sbuciumate un șivoiu tulbure, sălbatec, ce fără cu sine în goană nebună trupul moale al unei femei, pe al cărei chip încremenit de desnădejde se putea ceți deslușit rugămîntea de ajutor, pe care gura ei înțelestată n'o mai putea rosti prin cuvînte. Treptat, apele flămînde îi cuprîndeau cu gura lor lacomă și inspumată de goană nebună trupul gîngăș. O clipă — două numai și vâltoarea avea să înghită și capul, ce plutia încă la suprafață și mă țintuia cu ochii săi mari, încremenți de fiorii morții îngrozitoare...

M'am hotărît numai decît. Trebuie s'o mîntuiesc, mi-am zis, s'o scot la liman. Nu e prea tîrziu. E încă tînără și apoi știința și elocvența mea, puteau ele oare să rămână biruite de un biet creier fraged de fetița sprințară, care rătăcise desigur nu din vină proprie, cu știință, ci fusese mai curînd tîrîtă de lumea cea rea pe povârniș și acum nu putea află în sufletul său plîpînd tîria de a se oprî în loc și de a se întoarce înapoi fără ajutor străin.

Ne-am cunoscut la o serbare oarecare. O văd par'că și acum: cu priviri strălucitoare

de beția fericirii, încunjurată de o ceată gălăgioasă de tineri îndrăzneți, — ca o roză neputincioasă, în jurul căreia roiesc fără astâmpăr fluturii îmbătați de miremele sale rare.

Mi-am făcut repede planul de luptă; mi-am rânduit în gând toată ostirea oțelită de vorbe și argumente, în fața cărora trebuia să se dea învinsă și m'am apropiat apoi de ea cu sfiala și modestia omului sigur de biruință.

A rămas la început cam nedumerită de această hotărîre neașteptată a mea, știindu-mă om prea retras, serios și mândru. Am știut însă să-i alung în curând din suflet bănuiala că m'aș fi apropiat de ea cu aceleași gânduri rele ca mulțimea celorlalți tineri.

Vorba mea așezată, demnă, cuvintele alese și desigur nerostite de gura altor tineri ca mine au biruit-o repede și atunci i-am spus tot ce trebuia să-i spun, fără teamă că voiu jigni-o. Mă ascultă cu atâta evlavie copilărească, iar pe chipu-i palid și 'n ochii frumoși izvorise pe nesimțite atâta tristeță mută, încât mi-am zis triumfând: „am biruit!” Atâta îi lipsia: mâna binefăcătoare de ajutor, că să se căiască de păcatele săvârșite de ticăloșia altora și să revină pe alte căi, ferite de ispitele veninoase ale celor răi.

Apoi, când i-am văzut, după câteva clipe, chipul deodată înseninat și i-am auzit răsul argintiu, n'am mai stat la îndoială să cred că s'a lepădat de tot trecutul scârbos și s'a hotărît pentru o vieată nouă, curată. Nebunul de mine! Abia târziu de tot am înțeles că tristețea ei deatunci n'a fost decât compătimirea slujbei mele de Samaritean nechemat și fără rost; că răsul ei n'a fost decât izbucnirea bucuriei sale tainice la gândul că dintre toți tinerii, cari îi dădeau târcoale, a descoperit pe cel mai viclean și mai diplomat în urmărirea scopurilor sale ascunse, acoperite cu atâta meșteșug.

Ne-am împrietenit repede și m'am făcut stăpân desăvârșit pe gândul și voința ei.

Nu mai umblă hoinară drumurile la orice oră, ca altădată; ocolia cu desgust ispita tinerilor obraznici, ce-i tăiau calea; nu mai făcea luxul, ce dăduse atâta de vorbit lumii; își cântărea bine vorba și fapta când ieșea între oameni și începă a pregăti din nou și serios examenul de institute.

Se 'nțelege, că simțiam o mulțumire adâncă privind la opera de salvare pe care o săvârșisem, și o duioșie neînțeleasă mă cuprindea când stăteam alături de această ființă nouă, pe care începeam acum s'o iubesc, fără să vreau.

Ei! Ce să vă mai spun? Cred că ați ghicit cu toții cum s'a sfârșit această frumoasă idilă a tinerețelor noastre șgloabii. Într'o neuitată noapte de Maiu, cu miros păgân de liliac și lumină blândă de lună, ne-am apropiat înfiorați unul de altul, fără nici un gând ascuns, muți și neputincioși ca doi robi, sub aceeaș strașnică poruncă a dragostei tainice, pe care ne-a picurat-o firea fără știrea și voia noastră în vine...

Când ne-am trezit cu mințile aiurite din acest vis scurt și fără păreche de frumos, o privighetoare cântă undeva aproape așa de dulce, de par'că ar fi îmbătat-o sărutările noastre pătimașe. Iar frumoasa copilă, ce tremurâ la pieptul meu, a început a plânge. Suspinele, ce-i sguđuiau trupul, mă treziră ca un cutremur din vraja și beția acelor clipe de fericire și atunci mi-am dat cu groază seama că făptuisem însuș marele păcat, împotriva căruia căutasem să lupt, ca s'o mântuesc pe ea.

Stăteam cu gândurile pustii în fața acestui greu și de neiertat păcat, săvârșit într'una din acele multe clipe de slăbiciune omenească, în care firea răutăcioasă pare a ne întuneca anume mințile, a înăbuși în noi cu brutalitate glasul conștiinței, pentru ca să-i urmăim orbi poruncile vecinice, fără să ne putem da seama de urmări.

Atunci am aflat din vorbele sale slabe, rostite cu un glas ca din altă lume sub sbuciumul viforos al suspinelor, pe cari zădarnic se încercă a le înăbuși, că i-am fost întâia iubire adevărată, curată, că nu se dăduse nimăruî înaintea mea...

Am rămas ca trăsnet la această destăinuire neașteptată. În creurul meu se făcu un gol nemărginit, întunecat și fioros, asemeni unei nopți de toamnă târzie, în care glasul slab al gândurilor răslețe, ca cel al unor sburători rătăcite, zădarnic căută lumina înțelesului. Auziam numai așa ca un vuet surd, nelămurit de valuri și pe încetul răsări

în preajma ochilor mei încremeniți de durere acelaș șivoiu sălbatec, ce voise cândva să înghiță un suflet nevinovat de femeie, pe care am răpit-o valurilor și i-am redat vieața pe prețul așa de scump al cinstei sale...

Eu cred, că vina n'a fost nici de partea mea și nici de partea ei, cu toate, că pe cea, pe care apucase, nu se putea să nu ajungă la acelaș sfârșit trist. Dar m'a rănit adânc gândul, că a trebuit să cază tocmai prin mine, care pornisem cu gândul curat să o scap de peirea sigură, pe care i-o pregăteau alții; că a trebuit să primească lovitura cea mai crudă tocmai din partea, care-i făgăduise mântuirea.

Și de aceea stau câteodată uluit și mă întreb: ce ne folosește voința de fier și gândul curat, cu care pornim să prefacem în bine ticăloșiile vieții acesteia, dacă firea aceasta răutăcioasă și vicleană își bate joc de noi,

ca și când ar voi să zică cu glasul-i aspru de mamă vitregă: ce îndrăzniți, neputincioșilor, să-mi prefaceți rosturile mele? Nu vă ajunge, că vă las să trăiți?"

Demult pierise ecoul ultimelor cuvinte ale povestitorului și gheața mușeniei amenință să nu se mai rupă. Atunci o cucoană sentimentală, ce nu știă cum să-și ascunză lacrimile, cari izbucniseră nestăvilite pe urma unei amintiri din tinerețele sale, la fel cu cea povestită, se așeză la pian și trezi glasul sonor al clapelor. Într'un târziu acesta înviă ca un ecou slab pe cel al musafirilor adunați, cari își coboriseră cu toții, într'o mușenie ca de cimitir, gândul evlavios în tainița trecutului, pentru a vărsă câte o lacrimă fierbinte la crucea uitată a atâtor greșeli nevinovate ale tinerețelor apuse pe veci.

Liviu Marian.

Decadența Turciei...

O prorocire a lui Mazzini.

În ziua de 23 Ianuarie, pe când consiliul de miniștri al Turciei redactă declarația prin care cedează Adrianopolul și prefacă armistițiul în pace, — Enver Bey, eroul revoluției turcești din 1909 și apărătorul viteaz al Tripolitaniei, se pune în fruntea mulțimii nemulțumite cu atitudinea guvernului, intră în sala de consiliu și silește guvernul turcesc să-și prezinte dimisia. Sultanul cedează stăruințelor nemulțumiților și numește un nou guvern, alcătuit din oameni ai partidului junilor Turci, care declară că vrea și el pacea, dar o pace cinstită, o pace fără cedarea Adrianopolului.

Schimbarea aceasta de guvern pune capăt tratativelor de pace urmate la Londra. Delegații aliaților denunță armistițiul și anunță reluarea ostilităților în seara zilei de 3 Februarie.

Războiul alianței balcanice cu Turcia intră acum într'o nouă fază, care poate ascunde încă surprinderi — vremelnice. Oricare ar fi însă rezultatul acestor ultime eforturi tur-

cești: învingeri de-ale armatei turcești, conflagrație europeană sau războiu izolat între Austro-Ungaria și Rusia, — zilele stăpânirii turcești în Europa sunt numărate și descendenții puțin iluștri ai iluștrului Osman vor trebui să se întoarcă în Asia, de unde înaintașii lor au trecut în Europa înainte cu 600 de ani.

Istoria turcească, întrucât nu povestește frământările dinăuntru cu detronări și asasinări de Sultani, este un lanț nesfârșit de lupte, norocoase și nenorocoase, pentru păstrarea teritoriilor cucerite în Europa. Semnificativ este, însă, că chiar și războaiele din cari Turcia a ieșit victorioasă s'au sfârșit în veacul din urmă întotdeauna cu câștig — pentru învinși.

Turcii au pus piciorul pe pământul Europei în veacul al 14-lea, când au cucerit (1337) Gallipoli. Murad I. (1359—1389) cucerește Tracia și mută scaunul domnesc la Adrianopol (1365). Bajazid I. cucerește după lupta crâncenă de pe câmpul Mierlii (1390) Serbia, face vasală Muntenia, deși fusese învins de Mircea cel Mare (Rovine, 1394) și bate armata cruciată la Nicopole (1396).

În veacul al 15-lea năvălesc în Ungaria. Mohamed II. câștigă două mari lupte împotriva Regilor Ungariei la Varna (1444) și Cosova (1448) și ocupă apoi, 1453, Constantinopolul. La 1476 Turcii pătrund până în Stiria și ajung înaintea Salzburgului.

În veacul al 16-lea Turcii își întind împărăția tot mai spre Apus. La 1526 înfrâng armata ungurească, la Mohács, și asediază, 1529 și 1532, Viena fără a o putea ocupa, dar Ungaria ajunge provincie turcească. Răscoalele împotriva Turcilor nu reușesc. La 1595 Mihaiu Viteazul bate la Călugăreni oastea turcească, dar tot nu poate scăpa țara românească de sub jugul turcesc. Armata austriacă aliată cu armata românească este bătută la Nicopole (1596). Turcia și-a ajuns zenitul.

Veacul al 17-lea este pentru Turci un veac de stagnare. Neînțelegerile și frământările revoluționare din năuntru slăbesc imperiul. La 1664 contele Monteculi bate la St. Gotthard (Ungaria) armata turcească împătrit mai mare decât armata austriacă. La 1683 pornește o armată uriașă să cucerească Viena. Turcii însă sunt înfrânți și pierd, 1684, și Buda, care 150 de ani fusese capitală turcească. Prințul Eugen bate armata turcească la Zenta (1697). Se încheie pacea dela Carloveț (1699), prin care Ungaria și Transilvania cad Austriei.

Veacul al 18-lea și 19-lea înseamnă pentru Turcia declinul. Prințul Eugen câștigă luptele dela Peterwardein și Belgrad (1717). În pacea dela Pasarovet (1718) Austria mai primește Serbia și Oltenia. Turcii încetează de-a mai lua ofensiva și se mărginesc să aperse rămășițele teritoriilor europene. În 1739 Turcii recâștigă Serbia și Oltenia. În veacul al 18-lea intră în acțiune împotriva Turcilor și Rusia. Numai dela Catarina a II-a începe a ajuns în circulație lozincă națională de-a lua Constantinopolul. În războiul ruso-turc dela 1768—1774 Rușii ocupă Moldova (1770), dar în pacea dela 1774 o cedează din nou Turciei. Războaiele cu Napoleon preocupă toate statele și Turcia are pace o vreme oarecare din partea vechilor ei dușmani.

În veacul al 19-lea Rusia începe războaie nouă cu Turcia și câștigă, în pacea dela Adrianopol (1812), Basarabia, care se rupe din teritoriul Moldovei. În 1821 izbucnește mișcarea revoluționară grecească, care după înfrângerea flotei turcești la Navara (1827) prin flota aliată a Franței, Angliei și Rusiei se termină cu proclamarea independenței Greciei. În 1853 Rusia declară Turciei război și ocupă principatele române. Turcii, bătuți în repeșite rânduri, solicită ajutorul marilor puteri. Franța, Anglia și Austro-Ungaria intră în război care se termină cu cucerirea Sebatopolului (1855) și pacea dela Paris (1856).

În 1877 Rusia începe un nou război cu Turcia. E nevoită însă să ceară ajutorul României. După cucerirea Plevnei (1878) se încheie pacea dela San-Stefano, care se modifică în conferința dela Berlin: Se proclamă independența Montenegrului, a Serbiei și României (care pierde Basarabia primind drept compensație Dobrogea); Bulgaria primește autonomie,

Sultanul Mahomed al II-lea care a cucerit Constantinopolul.

rămânând tributară Turciei, iar Austro-Ungaria ocupă Bosnia și Herțegovina.

La 1885 Bulgaria se unește cu Rumelia răsăriteană și începe războiul cu Serbia, care este bătută. La 15 Iulie 1895 este asasinat, prin agenții Rusiei, marele bărbat de stat bulgar Stambulov, care voia să facă politică independentă de Rusia. În războiul Greciei cu Turcia (1897) Grecia este bătută, dar insula Creta primește autonomie sub un guvernator creștin.

Noul veac al 20-lea precipită evenimentele. La 24 Iulie 1908 Sultanul Abdul Hamid dă Turciei constituție; la 6 Octomvrie, același an, Bulgaria se proclamă Regat independent și tot în aceeași zi monarhia austro-ungară proclamă anexarea provinciilor ocupate Bosnia și Herțegovina.

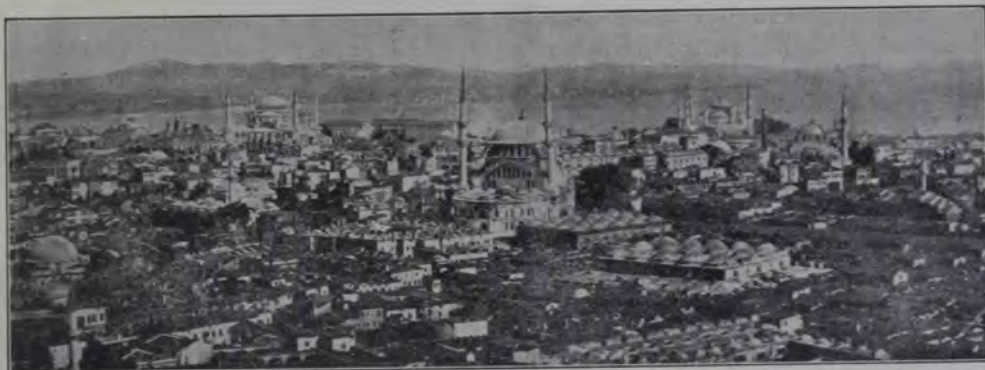
La 2 Aprilie 1909 partidul junilor turci detronează pe Sultanul Abdul Hamid și Turcia ajunge sub un regim constituțional.

În Iunie 1912 izbucnește răscoala în Albania. La sfârșitul lui August cade guvernul junilor turci și se disolvă parlamentul. Turcii încheie pace cu Albanezii. La granița Montenegrului au loc ciocniri între trupe montenegre și turcești.

La 28 Septemvrie guvernul turcesc oprește, la Uscüb, un transport de muniție destinat pentru Serbia. La 30 Septemvrie Serbia, Bulgaria, Grecia și Montenegro mobilizează.

La 1 Octomvrie mobilizează și Turcia. La 8 Octomvrie Montenegro declară război Turciei, — că-

Vedere din Constantinopol.

teva ciasuri înainte de ce i s'a prezentat nota colectivă a marilor puteri prin care statele din Balcani sunt sfătuite a nu începe războiul. La 16 Octombrie se iscăleşte pacea între Italia și Turcia, la 17 Octombrie declară războiul Serbia, iar la 18 Octombrie Bulgaria și Grecia. La 30 Octombrie Sir Edward Grey, ministrul de externe al Angliei, declară că Anglia nu mai recunoaște principiul Statu-lui quo.

În luna lui Noembrie armatele turcești sunt bătute pretutindeni. Turcia încheie armistițiul cu aliații.

La 6 Decembrie încep tratativele de pace în Londra.

La 23 Ianuarie 1913 junii turci silesc guvernul turcesc să dimisioneze și noul guvern declară, că nu cedează Adrianopolul. La 28 Ianuarie se întrerup tratativele de pace, la 30 Ianuarie se denunță armistițiul, iar la 3 Februarie se reiau ostilitățile între puterile beligerante.

Este interesant că războiul acesta între elementul slav și elementul turcesc din peninsula balcanică și căderea imperiului turcesc au fost prorocite, înainte cu 42 de ani, de marele revoluționar italian Giuseppe Mazzini. Într'o scrisoare publicată la 1871

(reprodusă acum în „The Review of Reviews“, Londra, Decembrie 1912) Mazzini prorocia:

„Populația slavă va predomină în Turcia și imperiul turcesc este condamnat, fără apel, la disoluție înainte de imperiul austriac; dar căderea unuia dintre aceste imperii va fi semnalul căderii apropiate a celuiilalt imperiu. Imperiul austriac este o administrație, și nu stat. Imperiul turcesc în Europa este o tabără streină, izolată pe teritoriul altor popoare, fără orice comunitate de credință, tradiție, interese și activitate; fără orice capacitate administrativă, oșinioară încunjurată de Greci, azi încunjurată de Armenieni, risipiți peste Bostor, cari sunt ostili guvernului pe care îl slujesc. Încăpăținați și conservativi în urma fanatismului lor mohamedan, rassa aceasta cuceritoare, împiedecată și strămtorată de

Vedere din Constantinopol.

populația creștină, mai bine de un veac n'a dat lumii nici o idee, nici un poem, nici o descoperire industrială. Și rassa aceasta nu este nici de 2 milioane și este încunjurată de 13-14 milioane de oameni de rassa europeană, Slavi sau Greci, inșetoși de vieață și predispuși pentru răscoală. Și singurul lucru necesar pentru a provoca această

răscoală și a o schimbă în o victorie rapidă este o înțelegere între cele 3 elemente (Greci, Sârbi, Bulgari) cari azi se privesc încă cu gelozie, izvorită din vechile uri provocate de războaie și asupra. Mișunea este să propună și să facă posibile bazele acestei înțelegeri".

* * *

Cântec.

Mi-e sufletul jertfelnic
Uitat lângă-un altar —
Și cântecele mele
Sunt boabe de tămâie,
Ce ard și 'n fum albastru
Învăluie 'nzadar
Altarul lor, ce vecinic
De piatră-o să rămâie.

Ecaterina Pitiș.

Foi în vânt.

I.

Mă prinde dor
Să te mai văd odată
Înduioșat,
Să te 'mpresor
Cu dragoste 'nfocată
Cum am visat.

Tu să mă 'nfrâni
Cu grațul tău de frate
Milos dar drept,
Cu fața 'n mâni
Cu vise spulberate
Să mă deștept.

Să plec așa
Cum pleacă din ruine
Cei arși de foc,
Inima mea
Acolo 'n prag la tine
Să stea pe loc.

II.

Nu te legă, nu te legă
Cu dragoste pribeagă,
Orbiș de avuția ta
O clipă poate sfărîmă
Ce-ai strâns o vieață 'ntreagă.

Atunci tu dacă n'ai comori
Din alte lumi senine,
La care sărăcit să sbori
Ce-ți mai rămâne? Cazi și mori,
Strivit între ruine.

Maria Cunțan.

ROMANUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL“

Arhanghelii

de
I. Agârbiceanu.

(Urmare.)

V.

De când preoția părintele Murășanu în Văleni în nici într'un an nu i-a rămas biserica plină de credincioși în Sămbăta Paștilor, până la sfârșitul liturghiei. A treia parte din creștinii cari încunjurară biserica mai intrară și acum, dar cu cât se lumină afară, tot mai mulți se strecurau pe ușe. Când se cântă priceasna abia mai erau în biserică vreo douăzeci de bărbați și câteva femei, cari aveau să se împărtășească. Ceilalți ieșiră zoriți, apucară veseli, sprinteni, pe drumul către orașelul din apropiere. În Sămbăta Paștilor eră aici o piață foarte bine cercetată. Cărduri întregi de miei aduceau țărani din satele vecine; găini, rațe, pui cărăiau, gâgăiau, chiunau cu picioarele legate, pe două uliți largi, de amândouă părțile. Orașencele se grăbiau să cumpere cât se poate de dimineață în Sămbăta mare până nu începeau să sosească băieșii din Văleni și din alte două sate cu ocpce de aur. Oamenii aceștia nu prea obișnuiau să se târguie: dădeau banii c'un fel de satisfacție, c'un fel de fală, și numai decât ridicau prețul tuturor articolelor de vânzare.

În Sămbăta Paștilor din anul acesta drumul îngust, pietros, care ducea din Văleni în orașelul vecin eră plin de bărbați și de femei în haine de sărbătoare. Ziua eră senină, și în lumina soarelui mănecările bărbaților, iile femeilor păreau de zăpadă. Șiragul alb undulă pe drum, în răstimpuri se feriă de-o parte, lăsând să treacă vreo trăsură sbărnaitoare. Cei mai mulți mergeau pe jos, căci ajungeau într'un ceas. Eră aproape numai o plimbare până la oraș. Apoi soarele sbicise bine drumul, cărările de munte, și erau poteci pe cari se putea ajunge și într'o jumătate de ceas.

Bărbații purtau pălării mici, rotunde, încunjurate de șinoare galbene, din fire aurite, cari păreau un șerpe subțire de aur încolțit de trei ori în jurul pălăriei negre. Cismele lăcuite străluceau ca niște dungi de oglinzi negre în reflectările soarelui. Femeile purtau lungi și grele năfrâmi, de mătase celea mai multe, ghete cu tocuri înalte ca și doamnele dela oraș. Printre ele se zăreau unde și unde, pletele castanii ori negre ale fetelor. Feciori mergeau câte doi, câte patru, prinși pe după cap, cântând domol ori povestind veseli. În

răstimpuri se opreau pe câteva clipe grupuri mici, povesteau aprinși, gesticulând nervos ca și când ar vrea să se convingă unii pe alții despre un lucru foarte important.

Abia când soarele eră sus, începură să se împuțineze oamenii pe drum. Cei mai mulți ajunseră în piață, spre marea bucurie a vânzătorilor. Vreo douăzeci de băieși din Văleni încunjurară un cărd de miei.

„Ce cereți pe ei? întrebă unul pe țărani cari stăteau răsimați pe băte.

— Pe toți? făcu uimit un țaran roșcovan, înalt și puternic, cu mustața stufoasă.

— Pe toți!

Două sute de zloți, răspunse roșcovanul.

— Sunt ai dumnitale? întrebă altul dintre băieși.

— Ai mei și alor doi tovarăși.

— Câți miei sunt?

— Cincizeci. Patru zloți mielul. Nu-s scumpi.

Sunt grași și tineri.”

Băieșul care vorbi mai întâiu privi o clipă la ceilalți, scoase apoi o pungă și numără mustăciosului cele două sute.

„Fire-ai tu al dracului, Petre, zise alt băieș satisfăcut, mândru par'că.

— Ce să mai alergăm atâta? Noi suntem aici douăzeci, cinci ortaci aflăm îndată și ne vine pe fiecare doi miei, adecă opt zloți. N'am făcut bine?” întrebă acela isprăvind cu numărutul.

„Așa, putem să ne odihnim într'o berărie undeva, zise alt băieș. Mie nu-mi place să cumpăr nimic.”

Cei mai mulți porniră spre berăria din apropiere.

„Nu rămânem mult, să nu să încingă cumva vreun chef să ne-apuice Paștile aici”, zise unul intrând.

„Ți-e frică de popa, ți-e frică de spovadă!” răsău ceilalți. „Trebuie că te-a pus la greu canon părintele.”

În birtul în care intrară nu erau cei dintâi. Erău numai ceasurile zece, dar sala eră plină de consumatori, de larmă, de nări de fum. Erău aproape numai bărbați pân' acum. Femeile aveau mai multe de cumpărat. Ele umpleau prăvăliile, șetrele din piață, alegeau mereu, cumpărau, pachetașele se grămădeau tot mai multe în traiste sau desagi.

Calfele, stăpânii din prăvălii, ucenicii chiar, deosebeau numai decât prin mulțime pe femeile, pe fetele din Văleni, le poșteau înainte, vorbeau cu ele surizând, închinându-se la fiecare clipă înaintea lor, ca și când ar fi doamne de frunte din oraș. Zâmbetele, vorbele lor pline de măguliri nu-și greșeau ținta: femeile din Văleni alegeau lucrurile celea mai scumpe, le plăteau fără nici o încercare de-a mai scărița din preț. Celea mai multe umblau cu banii fără nici o sfială, ca și bărbații lor, altele, cari ajunseseră de mai puțină vreme la creangă verde, desfăceau biletele de zece, de douăzeci, mai mari chiar, c' un fel de teamă, de sfială. Pe fețele lor însă, îndată ce dădeau banul, se întipărea un zâmbet de covârșitoare satisfacție; știau că vor avea deacum scumpeturi deaceleș preț cu celelalte femei din sat. Calfele, stăpânii prăvăliilor, le petreceau cu vorbe măgulitoare pe cele ce ieșiau cu târگاșul, pe unele le petreceau chiar până la ușe, făcându-le loc prin mulțime. Chiar și ucenicii nu uitau să le zică:

„Sărbători fericite, poftim.“

Multe femei și fete târguiau pe la șetrele din piață. Slovaci cari poartă negoțul acesta ambulat prin Ardeal desfăceau vrafuri întregi de stofe, de pânză de in, de năfrâmi, de ciorapi, cu cea mai mare grabă înaintea femeilor și fetelor din Văleni. În răstimpuri strigau la alte femei sătence cari se îmbulzeau de dinapoi:

„Ce poștești dumneata?“

Femeia arată cu mâna o cărpă de bumbac, ori altceva, dar neguțatorul nu o mai luă în seamă, ci continuă să laude mai departe calitatea articolelor pe cari le pipăiau femeile din Văleni.

Pe una din cele două străzi unde chiunau puii și găgăiau rațele se nascu deodată o mare învălmășală. Oamenii alergau tot mai mulți spre o cotitură a uliții unde mulțimea era grămădită.

Doi sergenți de stradă grăbiră să facă ordine și abia putură să descaere două femei. Era o țarancă din Văleni și soția unui birtaș de aici. În vuetul pieții abia se putea desluși ceea ce strigau deodată aceste două femei înverșunate.

Birtășița avea lipsă de multe părechi de pui pe sărbători, cumpărase de dimineată, dar acelora trebuî să le taie gâtul îndată. Avea oaspeți mulți. Veni, în fugă, să cumpere alții. Chiar dădû pe câte o păreche câte un zlot și treizeci, voiă să cumpere treizeci de părechi de pui. Se mai ciorovoia cu țarancele pentru cinci bani la pereche. Atunci din mulțimea care privia se desprinsu o femeie uscățivă, brunetă, trecu înaintea crășmăriții, și zise, privind țarancele și dându-le îndată arvună:

„I-am cumpărat eu pe toți, cu doi zloti perechea.“

Crășmărița îi zise veninoasă:

„Ce să faci dumneata cu atâția pui?“

— Treaba mea! răspuse femeia. O să trimit îndată după ei, adause apoi privind spre țarance și voi să plece. Dar orășanca se învineți ca pruna.

„Se vede că ești o proastă de pe sate. Svârli banii numai de fală.“

— Am de unde, răspuse cu liniște femeia.

— Ai în oraș, dar acasă mânci mălaiu, mânci mălaiu și ceapă și-ți pute casa, șueră ca o furie birtășița. „Lasă-mi puii“, adause făcând un pas spre ea. Dar femeia începû să numere liniștită banii.

„Acum i-am cumpărat. Ce te-ai scumpit pentru cinci bani?“

În clipa asta birtășița văzând că-i scapă din mână cele treizeci de perechi pe cari le putea cumpără destul de ieftin, dacă nu se certă pentru cei cinci bani, se repezi la femeie, îi implântă mâinile în păr, risipindu-i banii.

Deaici, larma și mulțimea curioșilor. Birtășița era mai voluminoasă, mai puternică, își arată cu patimă superioritatea musculară, dar țaranca reușise s'o sgârbe adânc pe amândoi obrazii.

Cei doi sergenți după ce cercetară cazul, voiă să-i fie de folos birtășiții care îi ospătase de multeori.

„Lasă-i dumniei jumătate din puii, zise unul.“

— Acum nu-i mai las, doamne ferește. Asta-i țigancă nu doamnă“, răspuse femeia dregându-și hainele.

Doamna cea voluminoasă începû să țipe din nou:

„Nime nu mai poate trăi de voi, golanelor! Svârliți banii, ne scumpiți toate celea. Nu-i mai de trăit în orașul ăsta!“

Celalalt sergent se apropie de proprietarele aripatelor.

„Dați-i dumniei jumătate“, le zise.

„Vai, doamne sfinte, dar mai sunt puii nu numai la noi. Aștia-s cumpărați acum,“ zise una.

Celelalte tăceau, dar din fețe li se putea ceti că nu vor vinde niciodată puii cu un zlot și treizeci, când căpătară doi.

În celea din urmă crășmărița se îndepărtă cu sergenții, înjurând mereu. Era roșie acum de mânie și de operațiile musculare, ca o sfeclă.

În piață era fierbere mare chiar și când se apropia ceasul prânzului. Dar birturile erau tot mai pline, gemeau de oameni. Intrau acum și femei, cercetau mesele la cari erau bărbații lor și se apropiau de ele.

Chelnerii le aduceau numai decât paharele cu bere încununată de spumă albă și groasă.

Tarafuri de lăutari cântau în toate crășmele. La „Ursul negru” trăsese băieșii cei mai frunțași din Valeni, unii societari la „Arhanghelii”, alții la „Brezești” și la „Gura Văii”. Eră birtul cel mai de seamă din oraș, un fel de hotel. Taraful de lăutari cel mai vestit cântă aici.

Dintre societarii dela „Arhanghelii” erau aici Vasile Cornean, Ionuț Ungurean și Gheorghe Pruncul. Povesteau, cu halbele înainte, în fruntea mesii. Toți trei erau aproape de aceeași vârstă — la patruzeci și șase-șapte de ani, dar după înfățișare părea că-i despart cu mult mai mulți ani. Vasile Cornean, cun ședeă la masă, eră cu un cap mai înalt decât ceilalți doi. Eră brunet, c'o mustață groasă, neagră, cu obrații palizi, cu niște ochi vioi, ageri, cari nu aveau stâmpăr nici o clipă. Aveă o gură largă, sensuală. Nici un fir alb nu-i eră preșerat pân' acum în părul ca tăciunile. Ionuț Ungurean purtă o burță cât un butoaș, obrații îi erau mari, sloboziți puțin. Purtă mustața rătețată scurt, dar el eră jumătate cărunț. Ochii lui erau mici, gălbenuși, și părea că înoată mereu în ceva unșuros, în ceva călduț și plăcut.

Cel mai mic, care în toată clipa făcea senzația că pândește după ceva, eră Gheorghe Pruncul, un omuleț cu obrații supți, brăzdați, cu ochii bulbucați ca la iepuri, c'o frunte palidă și încrețită.

Societarii dela „Aranghelii” ședeau în fruntea mesei. După povestiră cu capetele aplecate un lung răstimp, începură să vorbească tare; cei doi dintâi când rădeau își lăsau capetele pe spate, Pruncul zâmbea numai, și zâmbetul lui îi înmulțeau părălașele de pe obraz.

„Prânziți la noi, nu-i așa, domnilor?” îi întrebă birtașul zâmbindu-le.

„Vai, vai! făcu Ungurean, ce-ai stat să ne întrebii.

— Friptură de miel, tocană de pui avem, un iepuraș, ce-ți pofti dumneavoastră”, zise birtașul.

Societarul cel gras dela „Arhanghelii” se grăbi să iee iarăși cuvântul.

„Mielul mic, puii lui Pruncul, iepurele pentru domnul Cornean! Porții mari, frate, din toate trei, că flămânzim că lupii în iernile grele. Să le vedem!”

Crășmarul porni repede.

„Stai, strigă Cornean. Vin de ăla mai este?

— Mai este, cum să nu!

— De care am băut acum două săptămâni?

— Este, este”, răspunse crășmarul alergând.

Vorbiau tare căci taraful de lăutari cântă, pe la mese oamenii se aprinseseră de băutură.

„Azi puteă lipsi Lăiță”, zise Gheorghe Pruncul. „În Sâmbăta Paștilor ar puteă și el să ne dee pace.

— Ba lasă-l frate, lasă-l să cânte, răsunse Ungurean. Cine poate bea cum se cade făr' o „horă”, făr' o „țarină”?

— Nici n'am venit noi azi să bem aici. Măne luăm Paștile doar”, spuse c'o voce înceată Pruncul.

„Acum tu nu vei bea, dacă n'ai poftă! Tu te-ai spovedit! Mi-a spus nevasta că te-ai spovedit”, zise înflăcărat băieșul cel gros.

„Adevărat?” întrebă Vasile Cornean.

„Ei, astea-s lucruri cari nu se întrebă și nu se spun”, răspunse Pruncul. Li se servi prânzul și ei începură să mănânce cu poftă de lup. Ochii lui Ungurean priveau cu aceeași lăcomie mâncările, cu care le înghițeă gătjeul.

Conducătorul tarafului, Lăiță, se apropie încet, zâmbind, de cei trei societari dela „Arhanghelii”. Se opri la spatele lui Cornean și îndată se auzi un dulce „pi-pi-pi”.

Cei trei băieși își ridicară capetele.

„Astăzi nu, Lăiță dragă, astăzi nu facem chef”, zise Cornean scoțând un portofel mare, negru din haină. „Dar iată să ai și tu de sărbători!” adause dându-i o hârtie de-o sută.

„Numai o țarină!” zâmbi țiganul, văzând suta în buzunar. Nu părea surprins de cinstea asta.

„Lasă-l frate, dacă-i ăsta meșteșugul” zise Ungurean. „Nu s'a face gaură'n cer pentr'o zicală.

— Astăzi nu, Lăiță, s'ar încinge un chef ș'ar fi păcat”, zise iar Cornean. Lăiță le pofti sărbători fericite, se închină și voi să plece.

„Stai, sărace, stai să te cinsteș și eu” zise cu gura plină Ungurean, și-i dadu o hârtie de cincizeci.

Fără nici o impresie deosebită, țiganul luă și hârtia asta și-o vârî lângă cealaltă.

„A doua zi de Paști ești la noi, nu-i așa?” întrebă Cornean.

„La dumneavoastră, să trăiți”, răspunse Lăiță, depărtându-se.

În vremea asta Pruncul tot căută dar nu află nici un ban mărunț. Avu un ușor zâmbet, când țiganul se duse în sfârșit.

Ei băură o pereche, băură trei, băură șase, în larma care creștea necontenit, până ce în urmă veniră slugile să le spună că sunt prinși caii. Cei trei vorbeau de mult acum iarăși despre „Arhanghelii”.

„O să mai țină un an”, zise Cornean.

„Un an? Și zece! Măi, de-acolo să știi tu că aurul nu se mai găte”, spuse Ungurean cu silă, căci limba i se împiedecă mereu.

„Da. L-am văzut și eu alaltăeri! E o vână foarte puternică. O să vedem!” șopti Gheorghe Pruncul.

„Să trăiască dar „Arhanghelii“, fraților“, zise ridicându-se și închinând Vasile Cornean.

„Pe domnul notar nu l-am văzut azi“, bălbăi Ungurean ridicându-se. „N'o fi venit oare?“

— Știi că dumnealui vine de obicei după prânz“, răspuse Gheorghe Pruncul.

Cei trei ieșiră. Mulți se găteau acum de ducă. Erau ceasurile trei după amiază. Fum greu plutea în sală, capetele de țigări umpleau podeala, strivite, împrăștiind un miros greu. Pe la mese mai rămaseră destui, cari cântau, ținându-se pe după cap. Lăutarii își pusese răchizi pe patru ficiori cari băiau la „Arhanghelii“, aceștia băuseră foarte mult și se vedeă că nici gând n'au să meargă acasă.

Piața eră aproape deșertă, oamenii se împărțiseră, unii zăboveau încă în birturi, dar cei mai mulți plecară spre casă. Pe drum se puteau vedeă destui cari se împiedecau și se clătinau mereu. Se reîntorceau în grupuri mai mari acum, vorbeau aprinși, și cei mai mulți își bănuiră că nu veniseră cu căruța, ori priveau cu ciudă în urma acelor cari își luaseră trăsuri din oraș, și cu femeile, cu fetele, ori cu vreun prieten, treceau în goana caiilor pe lângă ei.

Deodată pălcurile de oameni începură să se ferească repede deoparte, și ici și colo. Înainte alergau spre ei doi cai negri, cu găturile încordate, sforăind pe nări.

„E notarul, domnul Rodean!“ ziceau băieșii.

Ca 'ntr'o vijelie trecea trăsura pe dinaintea oamenilor cari salutau cu pălăriile în mână.

„Noroc! Noroc! Noroc!“ le strigă c'o voce aspră uriașul răsturnat în trăsura. Nu-și ridică nici brațul enorm care odihnea pe genunchi, nici nu făcea vreun semn din capul acela întunecat, care-i da o înfățișare de zimbru. Umplea aproape întreg scaunul de dinapoi al trăsurii. Vis-à-vis, pe scaunul de dinainte, sedeau doi tineri. Aceia ridicau pălăriile pentru notarul Rodean.

„Merge curat ca prorocul Ilie“, ziceau unii, dintre băieșii pe lângă cari sfărâia trăsura. „Ar fi bun de sfânt Ilie, dar ar trebui să cioplească mult din el. Eu l-am văzut în chip de proroc, da-i slab ca o scândură!“ răspuse un bătrân.

„Are să se prăpădească odată cu cai, cu căruța cu tot“, ziceau alții.

„Cei doi par'c'ar fi ficiorul Pruncului ș'al lui Ungurean?“

— Parecă!“

Cei doi tineri erau într'adevăr universitarii Pruncul și Ungurean. Notarul nu putu înduplecă pe ficiorul său Gheorghe, care sose se cu cei doi tineri numai Sâmbătă dimi-

neața din capitală, să-l însoțească la oraș. Căi băteau neastâmpărați din copite, sluga se uită cu mânie și la notarul și la Gheorghe, cei doi universitari încă erau în curtea notarului.

„Veniți voi cu mine!“ le strigă înfuriat notarul. „Suntem oboșiți, păcatele noastre!“ se scuzară tinerii.

Atunci Iosif Rodean prinse c'o mână pe unul, cu ceafaltă pe al doilea, îi aruncă în trăsura și sări și el îndată.

„Mână, mă“, strigă apoi slugii.

Gheorghe Rodean și cu Elenuța rămaseră în curte. Trăsura dispără numai decăt.

„Face rău tata că-i duce fără voia lor“, începă Gheorghe. „Sunt într'adevăr foarte oboșiți. Toată noaptea n'am dormit.“

— Trebuie să durmiți în X până dimineața. Azi la amiază puteați fi totuși acasă“, zise Elenuța.

Tânărul, care sămăna mult cu Elenuța, făcu puțin, apoi zise:

„Știi tu de când puteam noi să fim acasă?“

— De când?

— Mai de grabă ca tine. De Miercuri. Nu mai aveam gust să mai rămân o noapte în X. — Dacă puteai să fii de Miercuri acasă, de ce-ai întârziat?“ întrebă Elenuța.

„Pentru ce! Trebuie să călătoresc singur. Pe cești doi n'a fost chip să-i culeg de prin birturi până nu și-au tocat paralele.“

Fata nu răspuse. După'un răstimp Gheorghe o luă la braț.

„Facem o plimbare, nu-i așa? Mor după aerul ăsta!“

— Facem, Ghiță, cu plăcere.

— Uite ce eră să-ți spun — începă tânărul după ce ieșiră în uliță și înaintară câțva în tăcere — să nu mă judeci greșit. Eu știu că nu se cade să ne vorbim prietenii de rău, dar nici nu știu dacă-i mai pot numi prietenii pe acești doi. Totuși nu ți-aș spune nimic dacă nu mi s'ar părea că tata are un plan pentru viitor cu careva dintre ei.

Elenuța se împurpură la față, apoi pâlă îndată. Nu răspuse, deși știă la ce țintește frate-său.

„Nu știu de care-i mai place, continuă Ghiță, de Pruncul ori de Ungurean, dar că pe unul și-l vrea de ginere mi-aș pune mâna 'n foc. Și... numai tu ești liberă între fetele lui. Ei bine, eu la lucrul acesta nu m'aș putea învoldă niciodată.“

Fata zâmbi acum:

„Nu te tulbură, Ghiță, eu n'o să mă mărit nici cu unul dintre prietenii tăi, nici cu altul. Am să rămân fată bătrână.“

— Ș'o să te faci călugăriță“, răsă tânărul.

Domnișoara Rodean pâlă din nou și zise, cu convingere:

„Nu glumesc. Eu presimt de mult că nu mă voi mărită niciodată.

— Bine. Cel puțin mă scapi de-o datorință neplăcută. Să crezi că nu-mi eră ușor să-ți descriu pe diavolii ăștia”, zise frate-său.

„Oho! de sarcina asta nu scapi. Vreau să-mi spui mai departe. Dacă nu mă mărit cu ei, îi întâlnesc aproape zilnic în vacanța asta și 'ntr'altele. Vreau să știu cu cine vorbesc.

— Cu prietenii fratelui tău”, zise Ghiță înclinându-se în fața Elenuței.

„Nu, te rog să-mi spui. Pe cât ai fost tu de sincer pe-atât vreau să fiu și eu. Sunt curioasă să știu dacă ș'au făcut rigorosul cel dintâi în anul acesta? Se iscălesc amândoi: „rigorosant în drepturi.”

— Sunt tot acolo unde-i știi de-acum e anul”, răspuse Ghiță.

„Nici al doilea examen fundamental?

— Nici!

— Atunci ce fac anul întreg în capitală?

— Sfinte Doamne, d'apoi ce-au făcut și până acum! Chefuese!

— Și nu se mai satură?” întrebă râzând Elenuța.

„Îți poți închipui dacă banii de drum a trebuit să le împrumut eu! Pruncul mai ales par'că a mai căpătat un gâtlej decând s'a îmbunătățit vâna cea nouă la „Arhanghelii.” Și apoi să nu crezi că-i cheltuiesc singuri! au o gardă de șase grenadiri cari îi însoțesc pretutindenea. Ungurean spune la toată lumea că asta-i suita arhanghelului Gavril. Părinții lor fac rău că le trimis atâția bani.

— Părinții ce știu, până pot trimis cât le cer. Ei fac rău că cer”, zise Elenuța.

„Mulți și deseori. Cred că unul dintre ei cheltuiește cel puțin de zece ori mai mult decât mine. Le-a mers vestea.

— Așa dar avem de-a face cu oameni renumiți”, răsuse Elenuța.

„Tu poți râde, dar tata nu judecă așa, nici mama, nici surorile. Eu, drept să-ți spun, dragă Elenuțe, continuă Ghiță cu vocea abătută, eu înțeleg tot mai puțin pe oamenii ăștia. Spun adevărate prăpastii.

— De pildă!

— De pildă azi m'a luat tata la o parte și mi-a zis: Știi tu, mă Ghiță, cât valorează azi o acție la „Arhanghelii”? Mai mult decât toate diplomele câte le dă universitatea voastră în zece ani. A vorbi așa cred că e cel puțin ciudat.

— Da, zise în silă Elenuța, tata pune nădejde foarte mare în „Arhanghelii”. Dar poți să fii pe pace. Mie mi-a spus că are să mă mărite după un prinț. Deci prietenii tăi, oricum ar fi, sunt candidați prea puțin serioși pentru mine.”

Băieșii începeau să sosească dela oraș. Al-beau pe drum costumele de sărbătoare. Veniau căruțe încărcate cu miei, cu pasări. Din două care cu coșuri adânci gruițau purceii grămădiți unul într'altul, cu răturile ridicate. Cei mai săraci își aduceau mielul în spinare. Fierarul satului, un țigan trunchios, cu ochii încruntați, venia pe două cărări. În fiecare mână aducea câte-un cocoș, mari și grei ca snopii. Îi țineă de labe, și paserile rămăneau un răstimp în liniște cu capetele în jos, apoi deodată, ca cuprinși de furii, băteau din aripi, se smânceau să scape, cucuriguau înspăimântați. Fierarul își depărtă atunci mâinile de trup și tot zicea: „Hășș păsărea! Hășș păsărea”.

„Au devastat înc'odată piața, oamenii noștri”, zise Ghiță, răspunzând mereu la binețele oamenilor cari treceau.

„Știi că vor fi trei zile de petrecanie!” răspuse Elenuța.

„Două!

— Două! Pentrucă în ziua întâie nu-s deschise birturile, nu-i joc, — nu serbează în schimb patru zile de paști, ba și o săptămână?”

— Asta e adevărat. Și, după toate semnele, sărbătorile acestea vor pune vârf la toate celea de pân' acum! zise tânărul. Purceii nu știu să fi cumpărat pân' acum pe Paști”.

Ei tăcură și priviră amândoi înainte pe drum. Părea că zăresc un cunoscut printre oamenii cari veniau dela oraș.

„Mi se pare e feciorul popii”, zise Ghiță.

„Da, e domnul Murășanu”, răspuse Elenuța c'o voce în care se putea simți un fel de reproș pentru frate-său.

„Dacă nu vrei să-l întâlnim, ne întoarcem”, zise tânărul care băgă de seamă numai decât schimbarea din vocea soru-sii.

„Te rog, de ce ne-am întoarce? Eu nu mă feresc de nimel!” răspuse fata.

„De clericul ăsta nici n'ai aveă de ce te feri! Vezi, eu sunt foarte sincer, și-mi spun părerea despre toți tinerii cari sunt aproape de tine. Aștept ca odată și tu să fii tot atât de sinceră față de mine.

— Când? întrebă Elenuța zămbind.

— Când voi fi încunjunurat și eu de fete ca tu acum de candidați.

— Of! făcu iarăș Elenuța. Ți-am spus că nu mă voi mărită.

— Să zicem că nici eu nu mă voi însură; totuș aștept să fii sinceră. Deci, mă execut numai decât, adause Ghiță. Nu-ți cade bine că-ți vorbesc de candidați, dar ce să faci dacă ei există și fără voia ta? Ei nu-și bat capul cu hotărîrea ta de-a rămâneă fată bătrână! O, cât îl privește pe teolog, cu el e altceva. El e foarte inofensiv.

— Cum ai spus? întrebă repede Elenuța.

— In-o-fen-siv!

— Și ce vrei să zici cu asta?

— Că n'ai să te temi de el. E rușinos ca o fată mare și n'are să te plictisească niciodată cu cuvinte de dragoste. De altfel îl cred un tânăr foarte cumsecade. N'așteaptă, ca alții, să-i cadă mură 'n gură, ci s'a obișnuit de tânăr cu munca."

Fata tăcu. Vasile Murășanu eră aproape acum, dar cum venia cu capul în pământ nu-i zări pe cei doi. Când îi observă în sfârșit, se opri o clipă și făcu o mișcare, ca și când ar fi voit să se întoarcă. Dar Ghiță Rodean înțelese ce gând are clericul, și strigă îndată: „Bună ziua; bună ziua, domnule Murășanu. Așteaptă-ne puțin“.

Cu pași înceți clericul își continuă drumul spre cei doi. Dar se putea vedea c'ar fi fost cu mult mai bucuros dacă s'ar fi putut întoarce.

Vasile Murășanu după ce veni, ziua albă, dela biserică, se întinse îmbrăcat în pal să doarmă, să viseze, ori să moară, — tot una-i eră. Ar fi putut să-i fie somn căci noaptea întreagă abia ațipise, și odihna lui chiar atunci fu tulburată de vis. Ar fi putut să viseze, căci fetița la care s'a gândit deatâteaori, izvorî deodată din întunec, în carne și oase, lângă dânsul. Și 'n sfârșit ar fi putut să moară, căci deși fata îi vorbise cu atâta dulceață, cu atâta prietenie, el s'a purtat cu ea așa de prost, i-a vorbit cu-o voce așa de seacă, abia i-a spus trei cuvinte, n'a pomenit nici c'o vorbă că i-ar împrumuta o carte de cetit. Și pe deasupra, când fata-i spuse că ea de-acum va rămâne acasă, că nu mai merge la școală, el scăpase în locul oricărui cuvânt frumos, potrivit, pe acel nefericit: „Așaaa?“, care-i sună și acum în urechi și-l muștră în fiecare clipă. Dar nu putu nici să doarmă, nici să viseze, nici să moară. După ce se svârcoli în pat vreo două ceasuri, cu ochii în tavan, ieși pe uliță, se plimbă, stătut de vorbă c'un bătrân, care începuse să-i spună o poveste lungă despre doi băieși cari s'au dus în noaptea Paștilor să fure aur; intră iar în casă, se uită vreme îndelungată cum încondeiază sorioarele lui oaucele celea roșii. Apoi la prânz mănca puțin și ieși din nou la plimbare. Numai un lucru pricepea cum se cade: golul pustiu din cap.

„Nu vei fi fost și dumneata până 'n oraș?“ îl întrebă zâmbind Ghiță, stringându-i mâna cu căldură.

„Aproape“, zise Vasile părându-i că revine la realitate, auzind vocea prietinoasă a lui Ghiță, dar mai ales simțind strângerea lui de mână.

„Am apucat pe drum în jos și m'am tot dus!“ adăuse îndată.

Ghiță băgă numai decât de seamă că clericul n'a aruncat o singură privire spre soru-sa.

„Aici, am onoarea să-ți prezint pe d-șoara Elenuța Rodean, soru-mea, zise el întorcându-se spre fată.

— Ne-am întâlnit astă dimineață la biserică, zise Elenuța roșindu-se și intinzând mânuța albă lui Vasile. — Ai dormit, d-le Murășanu? îl întrebă apoi.

— N'am putut dormi, domnișoară. Slujba a durat până s'a făcut ziua albă“, răspunse clericul simțind o dulce mângâiere la cuvintele ei.

Elenuța mergea între cei doi tineri. Băieșii veniau necurmat pe drum, pe cărări, singuratici, câte doi, mai mulți, în pălcuri, — și se împrăștiu pe cele trei văi pe cari eră răsfirat satul.

„Azi numai copiii și bătrânii au rămas în Văleni“, începuse Vasile Murășanu, care, văzându-se pornit cu cei doi frați, simția cum îi crește curajul.

„Într'adevăr mulți bani vor fi lăsat în oraș“, zise Gheorghe Rodean. „Oamenii noștri nu mai pun nici un preț pe bani.

Cum îi câștigă de ușor așa-i și dau, adăuse clericul la observarea lui Ghiță. Sunt departe ca cerul de pământ de țărani agricultori. Aceia înoadă paraua cu zece noduri. Nu e, de altfel, nici o mirare. Cei cari trăiesc din plugărie au coșurile pline de bucate, dar pungile mai totdeauna goale. Pentru ei banul e aproape un lucru sfânt.“

Clericul spuse frazele aceste cu claritate, cu hotărîre, fără nici o tremurare în voce. Ghiță își ridică pe-o clipă privirile la el, apoi se uită la Elenuța. Dar fata privi în pământ, pareă că se gândește la altceva. Chiar clericul fu surprins de cutezanța cu care-și spuse părerile înaintea Elenuței. Dar surprinderea aceasta nu-l neliniști, dimpotrivă îi crescî curajul.

„Așa dar dumneata crezi, începî Ghiță, că băieșii împrăstie banii ca și când ar risipi nisip, pentrucă au mulți, iar economii îi cruță pentrucă au puțin. Ar urmă ca economii să împrăstie bucatele, de cari au din abundență. Nu-i așa Elenuța? răsă Ghiță.

— Mai este ceva, de sigur, zise repede clericul. Mai întâiu coșurile pline conțin atâta cât e de ajuns unei familii pe-un an. Puțini pot să vîndă din recolta unui an. Cei mai mulți își plătesc birurile vânzând vreun cap de vită. Muncitorii pământului de-un lung șir de ani au umplut acelaș coș toamna, și au băgat de seamă că în cursul anului nu se adaugă nimic, dimpotrivă prin August e gol. Cantitatea necesară pe-un an la ei e bine stabilită, pe când băieșii nu-și pot da niciodată seama cu cât s'ar ajunge pe-un an,

trăind cinstit. Apoi, când sunt băile bune, recolta băieșilor e în fiecare săptămână, aproape în fiecare zi. Imprejurarea asta cred eu că contribuie mult să-i zăpăcească, să nu mai cunoască adevărata valoare a banului.

— Ah! nici nu credeam că dumneata observi atâtea, d-le Murășanu", zise zâmbind Ghiță, care află foarte comică însuflețirea clericului pentru tema asta. El simția că Vasile se avântă în aprecierile acestea numai ca să nu fie silît a vorbi cu Elenuța. Fata își ridică în clipa asta ochii și zărind surâsul pe față fratelui său, se tulbură. Ghiță băgă de seamă numai decât că soru-sa îi ia în nume de rău observarea asta, și zise repede, cu vocea schimbată:

„De altfel sunt interesante observările dumnitale.”

Gheorghe Rodean se gândise și el de multeori la risipa nebună ce-o vedeă de câțiva ani în Văleni, ajunsese chiar la aceleași convingeri aproape pe cari le spunea acum clericul. Dar simția că nu-i acum potrivit să vorbească despre teorii economice. Ceeace-l jignia mai ales, fără să spună, eră dorința lui ca clericul să converseze cu soru-sa. Ar fi dorit foarte mult să vadă cum știe un cleric să facă curte. Și, în deosebi, la clericul acesta el ținea mult și-i păru jignitor că nu-i spune nici o vorbă Elenuței.

Simția și Vasile Murășanu că se cufundă în aprecierile acestea, ca 'ntr'o vâltoare, din care nu mai poate ieși, dar lui nu-i părea rău. Eră o mântuire pentru dânsul.

„Iată ce cred eu, continuă el cu însuflețire, munca la suprafața pământului îl leagă mai tare pe om de roadele pentru cari muncește anul întreg, decât munca din sânul pământului. E o legătură mai puternică între țaran și holdele de grâu și de porumb, decât între ocaș și vâna de aur. Dragostea face să fie mai tare. Văzut-ați vreodată cu câtă plăcere, c'un fel de alintare chiar, încarcă un țaran un car de grâu ori de fân? Umblă domol cu snopii ca și când ar fi niște ființe vii, cu palele de fân asemenea. Chiar pentru bani, așa de greu se desparte un țaran de claia de fân pe care a făcut-o cu mâna lui, a greblat-o, a netezit-o! Și cred că simțământul acesta al plugarului se poate pricepe cu ușurință. Ia să luăm de pildă o luncă! De când dă colțul ierbiilor plugarul vine ș'o privește, o cercetează cu dragoste. Cum crește iarba — crește și nădejdea lui, încet-încet, zi de zi, lună de lună. Plugarul par'că-i împrumută o parte din ființa lui. În urmă iarba ajunge la brâu, miroase până departe, cosașul intră 'n ea ca într'o apă verde. Dacă ați văzut cosașul veți fi trebuit să observați în mișcările legănate ale cosașului o mare satisfacție. De

când așteaptă el după clipa asta! Cât s'a temut că poate s'a rupe-un nor și-i va îneca nutrețul! Mireasma ameteitoare a fânului, până-l usucă, până-l vede în ogradă, îi pătrunde așa de mult ființa, încât îi pare că în claia de fân este și o bună parte din el. Am auzit țărani cari vorbeau după ani de mirosul fânului pe care l-au avut în cutare colț din ogradă atunci ș'atunci! Și în chipul acesta îi leagă și celealalte produse ale câmpului. Muncesc îndelungat, nu câștigă nimic deodată, dar muncesc în lumina care im-bună și înduioșază par'că sufletele oamenilor. Munca din sânul pământului e mai grea și mai amară. Aici nu caută nimeni să culeagă roadele unei sămințe aruncate de ei, ci aproape totul se razimă pe noroc, pe întâmplare. Nu e o muncă, e o vânătoare. Caută toți cu aprindere, izbesc cu ciocanele, sfarmă stânca, și dacă, după multă trudă în întunec și miros de groapă află aurul, nu-l culeg ci-l răpesc cu lăcomie. Il privesc mai mult ca pe-un dușman după care au alergat de-atâta vreme, decât ca pe un prieten. De aceea când plugarul își vede clăile de fân înșirate în ogradă, coșurile pline, simte prietnia lor și-și zice liniștit: „E bine! Multămită ție Doamne”, iar ocașul, când își vede două-trei chile de aur ori și mai puțin, își zice: „In sfârșit! O să vezi ce am să fac cu tine!” Și, ca pe-un dușman, după care a alergat atâta, nu-l eruță. Cred că acesta e imboldul de căpetenie care-i face pe sătenii noștri să fie risipitori.”

Gheorghe Rodean bătă în palmi când sfârși clericul.

„Dar dumneata ne ții un adevărat curs de psihologie socială” zise el.

„Adevărat, scuzați”, zise clericul aprins la față de însuflețirea cu care vorbește.

„Domnul Murășanu și cântă și vorbește frumos”, zise cu fața luminoasă domnișoara Rodean. „Însușirea din urmă nu i-am cunoscut-o până acum”, adause îndată privindu-l c'un fel de sfială.

„Dumneata ești prea bună, domnișoară”, răspunse cu vocea scăzută tânărul.

„O, nu sunt bună de fel, domnule cleric, întreabă-l pe Ghiță. Sunt o fată foarte rea, dar pentru aceea am totdeauna curajul să spun adevărul.

— Frumoasă însușire, dragă, dar cam primejdioasă”, zise Ghiță zâmbind. Elenuța se roși, coborî privirile în pământ, dar numai decât și le ridică iar.

„Îți poate părea rău, zise ea, că n'ai fost la slujba înmormântării azi noapte. A fost de-o frumuseță deosebită, și domnul Murășanu a cântat mai frumos ca ori și când”, zise ea.

„Cântările acelea sunt frumoase, domnișoară. E o muzică divină”, se scuză clericul.

„Eu n'am zis, că nu-mi pare rău, începui Ghiță, dar tu știi că nu s'a putut. Sunt convins, adause cu seriozitate, că aș fi rămas cu o impresie puternică. Îmi place și mie taina! De altfel discursul de-acum al domnului cleric îmi dă de gândit!”

El băgă de seamă, că Elenuța îi spionează expresia feței.

„Nu glumesc acum, adause el repede, și-mi pare foarte rău, că n'am învățat și eu logică”.

„Logică?” întrebă fata cu neîncredere.

„Da. Multe din observările cari ni le-a spus acum domnul Murășanu le-am făcut și eu, dar n'am fost niciodată în stare să trag concluziile. La asta se cere o judecată obicinuită cu disciplina, iar mintea noastră o disciplinează logica.”

Căruța lui Ionuț Ungurean trecu în clipa aceea pe lângă ei. Tovarășul cel gras dela „Arhanghelii” salută până departe cu pălăria, strigând tare:

„Bine-ați venit! Bine-ați venit!”

Cei trei se întoarseră căci ajunseseră de parte.

„Omul ăsta e tot mai roșu la față”, zise cu disgust Elenuța.

„Dacă mai ține mult aurul la „Arhanghelii” va plesni cu siguranță într'un chef”, răsă Gheorghe Rodean.

Clericul simți cum se schimbă la față. Numele acesta îl făcu să vadă iarăși realitatea, care pe câteva clipe se depărtase. El se plimbă cu copiii acționarului celui mai de frunte dela „Arhanghelii”. Își aminti deodată de lungul lui discurs, simți acum observările ironice ale lui Ghiță, pe cari mai înainte nu le luase în seamă, nu le pricepuse, și-și zise: „Pentru ce mă plimb cu oamenii aceștia? Ei își bat joc de mine! Cum n'am putut observa până acum aerul de protector ce și-l dă acest tânăr?”

Spunând că trebuie să meargă până la un om căruia îi dase să-i cumpere ceva din oraș, el își luă seara bună dela cei doi și se depărtă. Dar numai decât auzi în urma sa un glas argintiu:

„Domnule Murășanu, domnule Murășanu!”

El se uită înapoi. Îl strigă Elenuța. Îi păru foarte curios, că străina aceea strigă după dânsul.

„Domnule Murășanu, zise fata apropiindu-se, nu mi-ai putea împrumută ceva de cetit? Știi că mâne în ziua de Paști nu iasă nimeni pe uliță și mă tem că mă voiu plictisi de moarte. N'ai fi bun să-mi împrumuți o carte.

— Cu plăcere, domnișoară, o să vă trimit încă în seara asta.

— Mulțumesc!” zise Elenuța și fugi spre Ghiță, care o așteptă.

Amândoi merseră un răstimp în tăcere. Apoi Elenuța zise:

„Tu, Ghiță, ești răutăcios câteodată.

— Eu?

— Îți place să-ți bați joc de oameni”, adause fata.

„Să mă ierți! Nu-mi bat joc. De Murășanu mai puțin ca de alții.

— Ei, mai și mințesti! Par'că nu te-aș fi auzit și nu te-aș fi văzut!

— E frumos să bănuști pe un frate!

— Înșuți ai spus că-i fricos și sficios și totuși în loc să-l ajuți să se apropie și el de societate, îl înfriți și mai tare.

— Să-mi dai voie să nu cred așa ceva! E adevărat, că nu-i umblat în lume, dar te asigur, că pe omul ăsta nu-l poți înfrică cu nimic. E cu mult mai tare, decât cum îl crezi tu. C'am răs? Dar trebuiă să rād, ori cât l-aș ținea de om vrednic. Așteptam să-ți facă curte, când colo el se apucă de discursuri filozofice!

— Pentru ce să-mi facă curte?” întrebă Elenuța.

„Așa din complezanță cel puțin, așa se cade, ambiția mea de frate al unei surori frumoase cereă asta!”

Vai, nebulule!” zise Elenuța și-l izbi cu palma peste gură.

„Însă adevăr zic ție, adause el vesel, că acest cleric sfios tot cu atâta însuflețire cu care ne-a vorbit acum, va ști declară odată și dragoste alesei inimii sale.

— Îți spun eu, că ești bun să-ți bați joc de oameni!” zise Elenuța mahnită de emfaza cu care frate-său spuse cuvintele din urmă.

„Greșești. Adevărul e limpede: cine e capabil să se însuflețească pentru o chestie așa depărtată cum e psihologia băieșului și a plugarului, se va însufleți și când va fi vorba de-o chestie care-l privește pe el personal. Eu sunt mai bătrân cu patru ani ca Murășanu. Pot deci să prorocesc, că din tânărul ăsta se va alege un bărbat strașnic. Cât îl vezi de timid, e o fire de luptător.

— Acum vorbești serios?” întrebă Elenuța gata să se mănție.

„Cât se poate de serios. Și-ți voiu aduce două probe: mai întâi a fost în toți anii de școală cel mai bun elev în clasa lui, a doua și-a isprăvit aproape cariera cheltuind foarte puțin de-acasă. De când a fost în clasa a patra de gimnaz a început să deie lecții. Asta n'o poate face ori și cine.

— Din clasa a patra? întrebă Elenuța surprinsă.

— Tu n'ai știut?

— Nu! De unde eră să știu?

— Adevărat! răspuse c'un fel de silă Ghiță. Suntem dintr'un sat, dar suntem aproape străini. Nu prea ne interesăm unii de alții, ni-e frică să nu ne infectăm de... sărăcie! Da, din clasa a patra a început să se susție aproape din puterile proprii! Acum, anul acesta termină. Se va căsători, va preoți undeva, va luptă mai departe, va birui, va ajunge departe. Am mai cunoscut eu oameni de aceștia sfioși ca fetele mari, dar

plini de multă râvnă, de multă ambiție nobilă. Îți spun curat: Mie-mi place de tânărul ăsta! Îl voi mai necăji câte-odată, căci îmi place să-i dau impulsuri noi, să-l văd cum se manifestează. Ți-am spus că-s cu patru ani mai bătrân ca el."

Elenuța îl ascultă cu plăcere. O ceață care-i pără că plutește undeva aproape de ea, începă să se împrăștie.

Peste puțin intrară veseli în curtea notarului.

(Va urmă.)

Granițele Dobrogei.

Dobrogea de astăzi a fost cedată României din partea Rusiei prin tratatul dela Berlin din 1878 (13 Iulie), în schimbul Basarabiei, pe care România o redobândise prin tratatul dela Paris (1856). România a luat în posesiune Dobrogea în 18 Noemvrie 1878, când a fost evacuată de oștile rusești. Intinderea Dobrogei e de 15.536 km pătrați.

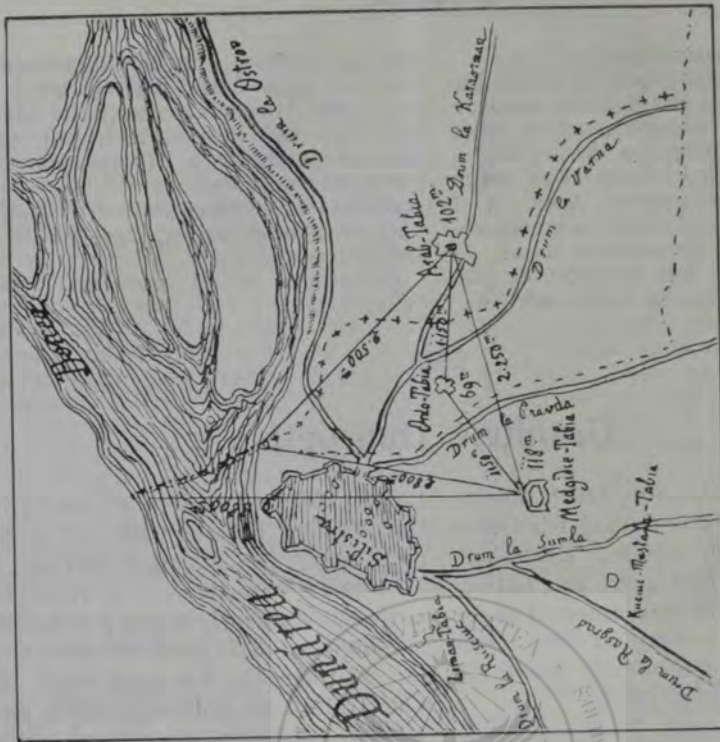
Dobrogea care inseamnă „Țară bună” (dela slav. dobro = bun) adecă productivă, din cauza poziției ei geografice a fost expusă în cursul vremii la numeroase năvăliri barbare cari în-teau cucerirea Constantinopolului. De aceea încă împăratul Traian, îndată după cucerirea Daciei și-a gurilor Dunării a durat un val de apărare, ale cărui urme se pot vedea și astăzi între Cernavoda și Constanța. Sub Mircea cel bătrân și mare Dobrogea ajunsese sub stăpânire românească. În cele dintâi chrisoave ale sale, Mircea se numește: „mare voivod și domnitor a toată țara Ungrovlahiei și al părților de peste munți, încă și spre părțile tătărești, și Amlașului și Făgărașului herțeg, și bănatului dela Severin domn, și de amândouă părțile pe toată Dunărea până la marea cea mare și cetățile Dârstorului stăpânitor”, iar în documentele latinești el poartă titlul: „Voivod Transalpin, duce al Făgărașului și Amlașului, comite (sau ban) al Severinului, despot al țării lui Dobrodici și domn al Silistrei”. Dobrogea și Silistra au fost cucerite de Dan I (1385 - 1386), care voind să recucerească Severinul, a năvălit cu oștire în Banat și a căzut în luptă cu țarul bulgar Șișman. Stăpânitorul de mai înainte al Do-

brogei, Dobrotici (mort cam pe la 1386) a fost tributar Turcilor, cum eră și Șișman, țarul bulgar. Din pricina acestei țeri, Mircea s'a încurcat în multe lupte cu Turcii. După o vitejească rezistență, Mircea pierde Dobrogea și Silistra în 1387¹⁾, cari de atunci au rămas tot sub stăpânire turcească până la 1878. Cetățile Ruscuc, Silistra, Șumla și Varna au alcătuit cadrulaterul de apărare al Turcilor împotriva numeroaselor invasiuni rusești. Îndeosebi Silistra, numită de Țarul Nicolae al Rusiei „cheia Dobrogei” a jucat un rol însemnat în războaiele dintre Ruși și Turci dela 1828—29 și dela 1854, când ea a resistat asediului rusesc, fără să poată fi cucerită. În războiul din 1877—78 armatele rusești au evitat să o atace, trecând prin România. Silistra, încunjurată de întărituri puternice are trei poziții mai importante: Medjidie-Tabia, Ordo-Tabia și Arab-Tabia. Prima poziție, la înălțime de 108 m. deasupra nivelului mării predomină celelalte poziții. Cetatea Silistra predomină și teritoriul dincolo de Dunăre și orașul românesc din fața Silistrei Călărași. Lățimea Dunării între aceste două orașe e de 2600 m. Silistra a fost evacuată de armatele turcești în Februarie 1878 și cedată prin tratatul dela Berlin Bulgariei, cu îndatorirea să-i dărime întăriturile, ceea ce Bulgarja n'a făcut. Dimpotrivă a întărit-o și mai mult. Silistra astăzi are 12.055 locuitori, dintre cari jumătate sunt mahomedani, iar cealaltă jumătate Bulgari, Greci și Ovrei.

¹⁾ Cf. D. Onciul, Din istoria României, București, 1906, p. 19—20.

Harta Dobrogei.

Harta delimitării frontierei româno-bulgară la Silistra.

- Legenda:
Granița trasă de comisiunea-din 1878 și comisiunea tehnică din 1879	— — — — —
Granița trasă de cabinetul din Viena la 1880	+ + + + +

Suprafața cuprinsă între aceste două granițe, suprafață lăsată Bulgariei în urmă mijlocirii Austro-Ungariei, este de 48 km pătrați.

Tache Ionescu, ministrul de interne al României, care a tratat, la Londra, cu Dr. Daneff, delegatul Bulgariei.

Pentru stabilirea actualei granițe a Dobrogei spre Bulgaria a fost multe neînțelegeri și multe tratative, cari se pot citi în cartea Principelui Gh. Bibescu, *Istoria unei fruntării*. Comisiunea de delimitare din 1878 și comisiunea tehnică din 1879 fixase granița Dobrogei pe lângă zidurile Silistrei pe la poalele înălțimii Medjidie-Tabia, dând României două din pozițiile mai însemnate din jurul Silistrei Arab-Tabia și Ordo-Tabia. Cabinetul din Viena, la 1880, a modificat această graniță, cedând României numai Arab-Tabia și dând Bulgariei 48 km pătrați. Această graniță, prin care România a rămas în inferioritate strategică față de vecina sa dinspre Sud, a și fost impusă guvernului român de puterile europene.

La congresul dela Berlin, Waddington, ministrul de externe al Franței și contele Corti, ministrul de externe al Italiei au propus să se anexeze și Silistra României și să se fixeze o graniță naturală Dobrogei. Propunerea fusese acceptată și de comisiunea europeană de delimitare, cu excepțiunea Rusiei, care câștigând pe partea sa și pe Austria, a reușit în cele din urmă să impună României granița actuală.

România crede de sosit timpul ca să rectifice granița dobrogeană în înțelesul hotărârii congresului dela Berlin.

Bulgaria întărindu-se prin nouăle cuceriri, constituie pentru Dobrogea un pericol permanent, mai ales, că dânsa nu a renunțat la visul de a încorpora și Dobrogea la marea Bulgaria. Întărirea cetății Silistra, câmpul întărit de Bulgari la Dobrici (între Silistra și Varna), hărțile militare ale statului major bulgar, manualele pentru soldații armatei bulgare¹⁾ dovedesc lămurit intențiile Bulgariei. În aceste hărți și manuale Dobrogea e înșirată între provinciile bulgare subjugate României. Nici iscuscitul Daneff n'a putut desmînți aceste dovezi, arătate de presa din România.

Din punct de vedere geologic și geografic, frontiera naturală a Dobrogei e depresiunea Rusciuc-Șumla-Varna, formată de cele două cursuri de apă opuse, Lom, afluent al Dunării și Provadia, afluent al Mării-Negre.²⁾ Întreg cadrilaterul ar trebui să treacă deci în posesiunea României. Dar numai un triumf al armelor române va putea cuceri această graniță naturală.

Acest cadrilater balcanic, numit după cele patru cetăți Rusciuc-Silistra-Șumla-Varna, este de o deosebită importanță strategică. La adăpostul celor patru cetăți armata bulgară se poate concentra în liniște împotriva României și poate trece granița fără nici o rezistență, amenințând podul dela Cerna-Vodă și linia atât de importantă Cerna-Vodă-Medgidia-Constanța, linie care într-o zi poate fi tăiată de cavaleria bulgară, iar în cel mult 2 zile de celelalte arme.³⁾

¹⁾ „Tovarășul soldatului“, manual pentru tinerii soldați de toate armele, de căpitanii de rezervă Gujgolow și Kotew, aprobat de statul major general al armatei și recomandat de ministrul de război.

²⁾ Informații luate din: Un ofițer. Frontiera Dobrogei, „Minerva“, 2 Ianuarie 1913.

Dr. Daneff, președintele Sobraniei bulgare.

Frontiera actuală dobrogeană e deci o poartă deschisă pentru Bulgari.

În tratativele cu Bulgaria, România a cerut întăiu cetatea Silistra, fără de care apărarea graniței dobrogene e imposibilă, și 10—20 km spre Rusciuc dealungul Dunării, iar de aici linia dreaptă până la Balci, după cum se vede în harta ce o publicăm. În timpul din urmă România cere linia de frontieră dela Turtucaia, așezată pe coline, la mijloc între Silistra și Rusciuc, 60 km departe de București, iar de aici linie dreaptă până la o depărtare de 20 km spre Nord dela portul Varna. Acest teritor cam de 3000 km² cu 250 mii locuitori cuprinde porturile Caverna și Balci, apoi tângușorul Dobrici, întărit de Bulgari.

Regiunea e săracă și teritorul e locuit de foarte puțini Bulgari, așa că din punct de vedere etnic Bulgaria nu pierde aproape nimic.

Sub stăpânirea românească ar progresa desigur și acest ținut, după cum a progresat și Dobrogea, care dela 1878—1906 dela 147 mii locuitori s'a urcat la 298.000, producțiunea pământului s'a duplicat, iar numărul elevilor dela școalele primare a crescut dela 3.100 la 19.531.¹⁾

Din cele mai sus înșirate se vede lămurit că ce importanță are pentru România rectificarea graniței dobrogene.

¹⁾ Cf. I. N. Lahovari: „Progresele Dobrogii dela anexare până astăzi, 1878—1906”. București, 1907.

O. C. T.

Cronici.

Din România.

Sărbătorirea lui Grigore Alexandrescu.

Noul comitet al Soc. Scriitorilor români a început să dea dovadă de intenții bune.

A luat inițiativa să sărbătorească împlinirea a o sută de ani dela nașterea lui Grigore Alexandrescu.

Se pare că data nașterii acestui mare scriitor nu e încă stabilită. Unii spun că s'a născut la 1812, alții, la 1813. Lucrul acesta n'are însă mare importanță. Important e faptul că s'a gândit cineva să cinstească memoria unuia dintre cei mai mari poeți români, fie chiar și la un an după împlinirea veacului dela nașterea sa. Prea ne preocupăm de atâția „maestrii” cari umplu cafenele și fac să geamă gazetele și revistele de informații pe cari și le scriu singuri preamărindu-și lipsa de bun simț. Prea ni se aruncă tot felul de producții literare cari sunt declarate „monumente, capod'opere, mărgăritare” ale literaturii universale de către acei grupați în societăți de admirație mutuală.

De aceea evocarea unei figuri întregi ca a lui Grigore Alexandrescu aduce înviore, dă curaj și avânt.

Am fi dorit ca, după îndemnul dat de Soc. Scriitorilor, să se fi ținut șezători literare în cinstea lui Grigore Alexandrescu și în alte orașe din România, unde ne place să credem că se cetește și se știe ceva de opera acestui poet, unde ne spune statistica minist. de instrucție și bugetul că sunt mulți profesori, directori de teatru etc. etc. Mai sunt în unele orașe de provincie și directori de reviste, cari nu cruță nimic pentru literatura sănătoasă, dar cari se vede că n'au voit să contribuie la întunecarea propriei lor glorii, preamărind pe Grigore Alexandrescu. Faptul

că abia la București s'a ținut, cu chiu cu vai, o șezătoare în cinstea autorului „Toporului și pădurii” denotă că încă nu putem pretinde că avem cultul oamenilor mari ai neamului nostru.

S'ar fi putut adună tot ce ne-a rămas dela acest scriitor într'un mic muzeu provizoriu. Eră interesant să se vadă primele ediții ale operilor lui, manuscrise, fotografii etc. Așa fac străinii cari știu să-și cinstească pe cei aleși. La nici o librărie nu s'a văzut expusă măcar o carte a lui Grigore Alexandrescu. În schimb, vitrinele lor gemeau de toate noutățile Parisului, plus Trîmbițe de aur, Limanuri albe, Imnuri sacre și alte sacrificări ale frumosului și ale bunului simț.

Serbarea dela București s'a ținut în Palatul Ate-neului. Orchestra ministr. de instrucție a dat concursul, executând „Eroica”, minunata simfonie a lui Beethoven. Muzica imblânzește... Poate că la lucrul acesta s'a gândit și comitetul Soc. Scriitorilor când a hotărât să înceapă serbarea cu muzică, știind că se vor urcă la tribună unii oratori cari vor avea absolută nevoie de un public cât se poate de blând.

D-l Dissescu, ministrul instrucțiunii, a ținut o cuvântare cu adevărat oficială. Din această cuvântare s'a desprins considerația pe care oficialitatea a dat-o totdeauna literaturii române. D-sa a fost aplaudat foarte mult de către tineretul școlar, chiar atunci când uită să pună în concordanță subiectul cu predicatul.

D-l Delavrancea, ca un violonist virtuos, care nu cântă după note, ci improvizează, a fermecat auditorul prin cuvântul său cald, prin caracterizările minunate, prin armonia frazei.

E singura cuvântare completă care a dat tineretului o icoană luminoasă a figurii lui Grigore Alexandrescu.

Kiamil-Paşa, fostul Mare-Vizir al Turciei, pe care tinerii Turci l-au silit să prezinte demisia cabinetului turc.

Nazim-Paşa, ministru de războiu, împuşcat în revoluția din Ianuarie.

D-l Delavrancea a pus în legătură viața poetului cu viața culturală de pe acele vremuri; a arătat starea poeziei române care era reprezentată doar prin Văcărești, ca cei mai de seamă, a stăruit asupra limbii care nu-și căpătase mlădierea care trebuie la înveșmântarea gândurilor poetice; a pus în evidență energia care se desprinde din opera acestui poet. „Ca o figură de marmură neciselată, schițată doar în linii tari de marele Rodin al Franței, ne apare Grigore Alexandrescu”, a zis d-l Delavrancea.

Mi-a părut foarte rău că marale artist n'a insistat asupra vieții sociale de pe atunci, care de sigur a făcut pe Grigore Alexandrescu să scrie satirele. Tineretul ar fi putut învăța ceva din aceste lucruri. Poate că și azi dacă s'ar ivi un talent nu mai mare ca Grigore Alexandrescu ar avea destule modele pentru alți „Boi și viței”, ori pentru „Câni și căței”.

După d-l Delavrancea a urmat cuvântarea d-lui G. Bogdan-Duică. Regretăm foarte mult că d-l Dragomirescu, președintele Soc. Scriitorilor români, împreună cu comitetul nu și-a putut închipi că publicul nu va putea asculta șapte (7) oratori cari vor vorbi despre acelaș subiect. Noroc că doi dintre cei anunțați (d-l Scurtu cu Naționalismul lui Gr. Alex. și D. Arion) au lipsit, altfel am fi fost nevoiți să stăm la Ateneu până în zorii zilei. Se vede că societatea scriitorilor, ori nu comemorează de loc — cum a cam făcut până acum — ori comemorează până ucide publicul.

Regretăm, zic, că d-l Bogdan-Duică nu și-a putut ține conferința pe care o începuse și care cuprindea un studiu foarte serios asupra vieții lui Grigore Alexandrescu. D-șă începea prin a pune în legătură dezvoltarea tirii marelui poet cu mediul fizic și cu împrejurările de viață.

Publicul n'a putut asculta nici pe d-l Lovinescu care și-a redus conferința cu totul.

D-l Bulandra a declamat „Ucigașul fără voce”, iar d-l Radovici „Safira Spiritului meu”. Amândoi acești artiști ai Teatrului național au obținut un deosebit succes.

Inutile și supărătoare au fost cetirile cari au urmat după aceste minunate declamații, cu atât mai mult cu cât unul dintre zeloșii comemoratori pierduse rostul cetirii. Nu putem încheia această informație, fără să amintim de cuvântarea d-lui Dragomirescu, cuvântare care nu numai că n'aducea nimic nou, dar era cetită și într'un ton de pristav. Publicul era atât de enervat, încât d-l președinte al Soc. Scriitorilor era nevoit să încerce a-l interesa prin voce.

Dacă această serbare n'a reușit, spre adâncă mahnire a oamenilor de bun simț, aceasta se datorește lipsei de prevedere a organizatorilor, cari au ținut la expunerea vanității câtorva inși, aducând totdeodată și o jignire acelor oameni de seamă cari primiseră să vorbească la această sărbătorire, dar cari n'au mai putut vorbi unui public care fusese oșobit cu inutilități oficiale și cu conferinți din domeniul metafisicei... erotismului.

Nu începe nici o supărare pentru nimeni, ci dimpotrivă, pe viitor trebuie să se alcătuiască bine astfel de șezători literare, căci altfel n'avem dreptul să ne plângem de „indiferența” publicului față de literați.

Bustul lui Ion Măiorescu.

Craiova primește, într'un scurt interval, două monumente de seamă: Statua domnitorului Barbu Stirbey

și bustul lui Ion Maiorescu. Se pare că eră și timpul ca acest oraș bogat și în oameni politici și în instituții de cultură să înceapă a așeză câteun simbol de vieață vrednică de cinste la câteun răspantie a străzilor sale încă orientale.

Nu știu dacă nu s'a împlinit al doilea deceniu de când se constituise și o societate pentru ridicarea unei statui lui Mihaiu-Viteazul. După sgomotul pe care îl făcea această societate, ai fi crezut că ea va ridica monumentul Marelui Voevod în câteva zile.

Nu se știe însă nici până azi unde se va fi ridicat monumentul acelei societăți.

Bustul lui Ion Maiorescu a fost ridicat prin stăruințele duse la extrem ale unui om prigunit de autoritățile școlare, hărțuit de colegii cari se ocupă cu politica, amenințat de fruntașii politice locale, ca și de agenții electorali: de profesorul Vasile Mihailescu. Acest om periculos, odios chiar, s'a încăpăținat, în naiitatea lui, să-și facă datoria, să fie, înainte de toate, un om de o cinste rară. Pentru toate acestea nu putea să-și atragă decât epitetul de „odios” și mă mir cum până acum n'a fost scos din învățământ.

Banii pentru monument i-a adunat, cum a putut, din toată țara. Evident că orașul Craiova a contribuit cu ceva, dar și școlarele și elevii multor orașe au trimis obolul lor pentru a se împodobi cel mai bogat oraș din România cu bustul unuia dintre învățătorii cei mai de seamă ai neamului.

Odată cu desvălirea bustului (7 Ianuarie) s'a dat la iveală și o publicație de mare valoare, „Ion Maiorescu”, alcătuită de profesorii Bănescu și V. Mihailescu.

Această publicație constituie una din cele mai bune monografii scrise până acum.

Bustul lui Ion Maiorescu a fost așezat în grădina Bibescu. Se zice că provizoriu. Locul bustului ar fi în fața Liceului Carol I. Întâmplarea a făcut ca să nu se poată avea un loc suficient acolo. De altfel, până se va face locul, poate nu va mai răsuna glasul cerțelor politice în acest locaș de cultură și atunci bătrânul dascăl va putea întâmpina cu privirile lui de îndemn la muncă pe acei cari vor intra și vor ieși deacolo pătrunși de adevăratele sentimente de împlinirea datoriei. Până atunci cel mai bun loc pentru bustul său îl oferă liniștea parcului Bibescu.

La desvălirea monumentului au luat parte câțiva miniștri și toți profesorii, — cred, — precum și delegații de membri ai corpului didactic din alte părți. S'au ținut discursuri din care salvează câteva o revistă locală foarte generoasă.

Pentru Craiova, bustul lui Ion Maiorescu va fi, încă multă vreme, înfățișarea severă a muncii și idealului care va face să tremure și să roșească, măcar pentru o clipă, atâția inși cari ocupă locuri de cinste înzadar și stăvilesc mersul cătră progres.

D. N. C.

Vieața culturală.

Scrisoare din Franța.

Piese patriotice în Franța. — Reprobarea patriotismului găunos. — Munca și disciplina activă a Alsacienilor și Lorenilor. — Raymond Poincaré și noua generațiune franceză. — Foștii și noul președinte al republicei. Paris, Februarie.

Poate că nu sunt oportune în Europa noastră însetată de pace, sau poate că formula lor este într-adevăr învechită, dar piesele așa zise „patriotice” nu au mare succes în Franța.

În jurul piesei „Alsace” care se joacă la teatrul Réjane au avut loc în presa franceză polemici lungi și viguroase. Dar se pot numi oare polemici un șir de păreri și de reflecții cari ajung toate la aceeaș concluzie? Cugetători și artiști eminenți sunt de acord să contesteze autorului meritele și morala operei lui. „Alsace” este una din acele piese, în cari adevărul și observațiunea sunt adeseori sacrificate unor efecte scenice din cele mai ieftine. Ea este construită după bătrânele rețete patriotice de o simplitate copilărească. Miezul lor e antetiza. În „Alsace” bunăoară, avem eroi francezi și avem și eroi germani. Francezii sunt buni, germanii antipatici. Arbitriul d-lui Gaston Leroux i-a hărăzit pe cei dintâi cu toate calitățile, pe ceilalți cu toate defectele. Ei a mai întrebuițat mijloacele clasice și lesnicioase pe cari le face să intervină pe scenă la anumite momente, intervențiuni cărora aplauzele din sală le sunt mai dinainte asigurate. Așa, spre pildă, este de așteptat ca publicul să aclame „Marsilieza” și să fluere „Die Wacht am Rhein”. El se va entuziasma cu certitudine, când va auzi tiradele francezului asupra la adresa neamțului asupraitor. Pe german îl va hudui, pe francez îl va aclama. Și este firesc că la căderea cortinei spectatorii vor resimți acea ferbințeală, acea excitare nervoasă trecătoare, care îi va face să strige și să aplaude, și care nu este decât drojdia patriotismului adevărat.

A vaincre sans péril, on triomphe sans gloire a spus marele Corneille. Entuziasmul stărnit de piesele de felul lui „Alsace” se obține cu prea mare ușurință, pentruca meritul lor să însemne ceva.

Trăim într'o epocă în care frazele sforăitoare și goale, invocările emfaticе au pierdut mult din valoarea lor. Astăzi, se prețuește fapta, adevăratul sentiment pus în acțiune. Cu prilejul piesei dela teatrul Réjane, francezii eminenți și al căror patriotism stă mai presus de orice bănuială, și-au spus cuvântul în acest sens. Ei condamnă entuziasmul facil; ei reprobă pe acei cari îl suscită. Ei nu admit nicidecum soluția prea ușoară a patriotismului „braillard”. Adevărata operă patriotică este numai aceea care, în loc de a măguli vanitatea unui popor arătându-l plin de toate virtuțile și pe rivalul său plin numai de păcate, caută dimpotrivă să-i pună dinaintea ochilor defectele pe care le are, ajutându-l astfel a le corigă. Este bine înțeles că trebuie să ne ferim de excese de orice fel.

Raymond Poincaré, noul preș. al republicii franceze.

Cei cari, ca d-nii Leroux și Aristide Bruand îi arată pe francezi ca pe niște ființe perfecte, sunt tot atât de puțin veridici ca un Octave Mirbeau, bunăoară, care târît de temperamentu-i prea violent, își cheltuște magnificul talent denunțându-i pe compatrioții săi ca pe oamenii cei mai mizerabili pe care îi poartă pământul. Și unii și ceilalți se abat din calea adevărului chibzuit.

Niciodată ca acum, cu prilejul discuției întreprinse în jurul pieselor „patriotice”, nu mi-am putut da așa de bine seamă de binefacerile curentului regenerativ în Franța. Ceeace actuala generațiune franceză prețuște înainte de orice este munca organizatoare. Intrebat ce crede despre Alsacia-Lorena subjugată, Gambetta a răspuns: „Pensons-y toujours, n'en parlons jamais”. Poporul francez de astăzi a luat memorabilele lui cuvinte drept deviză. Nu mai auzim declamări și nici strigăte de revanșă; în schimb însă vedem muncă, muncă, muncă. Și când vreun autor dramatic încearcă să reinvieze vechile formule ale unui patriotism facil, primirea care i se face nu e tocmai favorabilă.

Necesitatea unei munci serioase, a unei solide organizări prin acțiune, au înțeles-o admirabil de bine și alsacienii-loreinii din provinciile anexate. Disciplina lor etnică este așa de bine stabilită, unitatea muncii lor așa de rodnică, încât asuprirea germană se lovește de ea ca de un bloc indestructibil. La cafeneaua în care îmi ocup cotidianul loc, cetesc în fiecare zi ziarele din Alsacia-Lorena — și rămân încântat de tonul lor așezat, de o energie concentrată, în dosul căruii ghicești însă o organizație și o disciplină de fier. Nici o frază goală, nici o perioadă bombastică în coloanele lor; ci convocări calme de pro-

testare, liste de subscripții — repede umplute — pentru opere patriotice, și o propagandă liniștită dar îndrăcit de încăpăținată întru cultivarea și păstrarea limbei și a obiceiurilor naționale. Și propaganda aceasta o întâlnești pretutindeni, o vezi cu orice prilej, ea izbucnește în fiecare frază, în fiecare cuvânt. Și cetitorul își spune că în fața acestei voințe de fier, orice prigonire trebuie să se frângă.

Astăzi, Alsacienii-Loreinii nu mai emigrează în Franța ca odinioară. Ei s'au convins că acesta este cel mai bun mijloc de triumf al germanizării. Ei nu-și mai părăsesc căminul; ci rămân pe loc, muncesc, se instruesc și defensivă lor este mai teribilă decât orice deslănțuire de înfierbințea patriotică, decât acel entuziasm special, așa de ușor de aprins, dar și așa de lesne de stins.

D-l Raymond Poincaré, noul președinte al republicii, este reprezentantul noii generațiuni franceze. El înfățișează — lucru pe care l-au constatat de altfel în unanimitate ziarele englezești — el înfățișează calitățile de muncă serioasă, de spirit măsurat, de sânge rece, cari îi caracterizează pe Francezii din ziua de azi. De aceea și alegerea lui a fost primită în Franța cu o iubire așa de unanimă. Domnia pescuitorilor în apă tulbură e pe sfârșite; steaua religiei umanitariste a pălit; înselele progrese pe cari le realizează Francezii în toate domeniile este o dovadă a solidarității cu care muncesc.

În politică, în economie și în artă învinge azi spiritul critic în sensul cel mai favorabil al acestui cuvânt. Și d-l Poincaré este admirabilul reprezentant al acestui spirit critic.

În ziua de 17 Februarie, pe care corpurile legislative dela noi au decretat-o ca serbătoare națională, d-l Raymond Poincaré se va instala de fapt în palatul Elyseului pe care bătrânul Armand Fallières îl va părăsi. Niciodată până acum nu am avut în Franța curiosul fenomen al existenței simultane a trei președinți ai republicii: D-nii Loubet și Fallières, retrași, și d-l Poincaré în activitate. Până acum, eră obiceiul ca președintele în activitate să viziteze la anumite date ale anului pe președintele retras. D-l Fallières îl vizită deci pe d-l Loubet. Ce va fi însă cu d-l Raymond Poincaré? Îi va vizita el pe d-nii Loubet și Fallières, sau numai pe acesta din urmă? Situație interesantă, într'adevăr.

Nu cred deplasat, acum cu prilejul instalării la Elyseu a noului președinte, să întocmesc aci o mică listă a tuturor președinților din cea de a treia republică. Ei au fost:

Thiers (1871—1873). Mareșalul de Mac-Mahon (1873—1879). Jules Grévy (1879—1887). Sadi Carnot (1887—1894). Casimir Perier (1894—1895). Felix Faure (1895—1899). Loubet (1899—1906). Fallières (1906—1913). Poincaré (1913).

Dintre toți acești șefi ai statului francez, oamenii cu cea mai mare valoare personală au fost desigur Thiers — și astăzi Raymond Poincaré, amândoi membrii ai Academiei. Cazuri particulare ne prezintă mai ales Sadi Carnot, ucis la Lyon de anarhistul italian Caserio

Santo, și Felix Faure, care a murit de moarte subită în palatul Elyseului. Moartea sa a fost complicată cu prezența, în oada lui, a fostei lui iubite doamna Steinheil, „văduva tragică” — cum îi se spune aici. Vă aduceți poate aminte de răsunătorul ei proces din 1909, acuzată fiind că a ucis pe mama și pe soțul ei, pictorul Steinheil. D-na Steinheil a fost achitată, dar cazul ei lungeste cu un nume lista enigmelor judiciare din Franța.

Alegerea d-lui Raymond Poincaré înseamnă o eră nouă în Franța. Până acum președinții republicii, afară de Thiers, jucau un rol pur reprezentativ, și nu se amestecau nici decum în treburile interne și mai ales în cele externe ale națiunii; de unde, vădita inferioritate a republicii față de monarhie. Inferioritate, într-adevăr, căci republica era astfel lipsită de acea unitate directivă în legăturile diplomatice. Cu Poincaré, lucrurile vor lua o altă întorsătură. Fără a avea nevoie să calce legile cari-l privesc, eminentele d-sale calități îi asigură o influență decisivă în politica externă a Franței. Miniștrii afacerilor străine cari se vor succede în admirabilul palat de pe cheiul Orsay nu vor neglija desigur sfaturile pe cari le va sugera d-l Poincaré. Și cu toții cunosc vederile noului președinte din punctul de vedere al politicii externe: O Franță puternică și demnă în interior, respectată în afară, o Franță dornică de pace, dar pregătită de război.

Se prevăd așa dar timpuri fericite pentru Franța.

Adrian Corbul.

Însemnări.

Cursurile Asociațiunii. În sala festivă a Muzeului Asociațiunii, cu începere dela 9 Februarie st. n., Duminică, dela orele 5—7 p. m., se țin următoarele cursuri aranjate de biroul Asociațiunii:

În 9 Februarie n.: 1. Andreiu Bârseanu: Cuvânt de deschidere. 2. Dr. Silviu Dragomir: Revoluția religioasă a călugărului Sofronie, 1761.

În 16 Februarie n.: 1. Dr. Silviu Dragomir: Revoluția iobagilor români: Horia, 1784. 2. Dr. Emil Precup: Literatura poporană.

În 23 Februarie n.: 1. Dr. Aurel Crăciunescu: Trecerea dela păgânism la creștinism. 2. Dr. Silviu Dragomir: Revoluția luptătorilor pentru naționalitate: Avram Iancu.

În 2 Martie n.: 1. Victor Stanciu: Zilele creațiunii. 2. Ioan Oțoiu: Latifundiile și mica proprietate.

În 9 Martie n.: 1. Dr. Eleonora Lemény: Evoluția teatrului francez dela drama liturgică până la cea clasică. 2. Oct. C. Tăslăuanu: Grigorescu (cu proiecțiuni de schiopticon).

În 16 Martie n.: 1. Ascania Crișan: Fizica în dezvoltarea ei de azi. 2. Dr. Eleonora Lemény: Drama clasică și romantică franceză.

În 23 Martie n.: 1. E. Todoran: Formarea reprezentațiunilor și a noțiunilor. 2. Dr. Pavel Roșca: Stările sufletești anormale.

În 30 Martie n.: 1. Dr. Vasile Stan: Originea limbii române. 2. Dr. Ioan Mateiu: Organizația învățământului primar în Ungaria, legea din 1868.

În 6 Aprilie n.: 1. Dr. Nicolae Bălan: Creștinismul și Războiul. 2. Dr. Ioan Mateiu: Organizația învățământului primar în Ungaria, legile din 1879 și 1907.

În 13 Aprilie n.: 1. Dr. Lucian Borcia: Psihologia matorului. 2. Dr. Vasile Stan: Închegarea limbii române. Dialectele ei.

În 19 Aprilie n.: 1. Dr. Nicolae Bălan: Natura, o minune a lui Dumnezeu. 2. Gheorghe Stoica: Cooperațiile la noi și în străinătate. Prețul de intrare: 30 bani, pentru studenți 10 bani.

Statele din Balcani. Rezultatul războiului care a reînceput în Balcani este cert, oricare va fi sfârșitul lui: întărirea teritorială a aliaților în contul Turciei. Întinderea de azi a statelor din Balcani este:

Bulgaria 96.345 km² cu 4.329.000 locuitori.

Grecia 64.679 km² cu 2.632.000 locuitori.

Muntenegru 9.080 km² cu 250.000 locuitori.

Serbia 48.303 km² cu 2.922.000 locuitori.

Turcia (numai în Europa) 169.300 km² cu 6.130.000 loc. Turcia întreagă (Europa și Asia) 2.936.100 km² cu 23.030.000 locuitori.

Dintre aceste state Bulgaria este cel mai puternic, atât în ce privește întinderea, cât și în ce privește numărul locuitorilor. Bulgaria cere ca preț al păcii vilaietului Adrianopolului, cu o întindere de 38.000 km² și 1.006.500 locuitori. În schimb ar cedă României, drept compensație, o fâșie de pământ dealungul frontierei româno-bulgare, cu o întindere de vreo 3000 km² și 250.000 locuitori.

România are azi o întindere de 131.353 km² cu 7.500.000 loc. Primind compensația de 3000 km², ar avea o întindere de 134.353 km² cu 7.750.000 loc., de vreme ce Bulgaria, primind vilaietul Adrianopolului, ar avea o întindere de 131.345 km² (96.345 + 38.000 - 3000) cu 5.185.000 locuitori (4.329.000 + 1.006.500 - 250.000).

.....

Bibliografie.

Dr. Onisifor Ghibu, *Anuar pedagogic* (I. 1913). Sibiu, 1912. Prețul: 2 cor. 50 fil. — 3 lei.

Alex. Lăpădatu, *Activitatea istorică a lui Nic. Densușianu* (1846—1911). București, 1912.

Gabriel Compayré, *Pestalozzi și Educațiunea elementară*. Trad. de Teodor Popovici. „Biblioteca pentru toți” Nr. 768—69. Prețul: 60 bani.

V. Demetrius, *Puterea farmecelor și alte nuvele*. „Biblioteca pentru toți” Nr. 825. Prețul: 30 bani.

Calendarul muncii, 1913. Prețul: 25 bani.

Calendarul copiilor, Suceava, 1912.

.....

BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI.

Bilanțul general.

Încheiat la 31 Decembrie 1912.

PASIV:

ACTIV:					
Casa	155,504,865.55	81	440,746,963	81	12,000,000
{ Monedă metalică	1,081,918.76				34,219,790
{ Argint	61,430,277.50				4,983,400
{ Trate aur					645,960,640
Efecte gradate Cassai spre încasare		65	9,238,972	55	9,154,100
Portofoliul român și străin Centrala		52	157,125,758	17	1,541,318
Efecte publice					109,710,492
{ fond de rezervă statutar	6,825,500		11,935,704	68	1,061,642,833
{ amort. imobil. mobilier și mașini	10,688,990		17,514,400	16	
Cupoane					
{ Centrala					
{ Sucursale și Agenții					
Imprumuturi pe efecte publice					
{ Centrala	15,640,283		15,640,283	68	
{ Sucursale și Agenții	10,338,170		10,338,170	10	
Imprumuturi pe efecte publice în ct. crt. Centrala, Sucursale și Agenții					
{ Centrala	853,252		853,252	54	
{ Sucursale și Agenții	284,155		284,155	09	
Imobile					
{ Mobilier și mașini de imprimerie	109,710,492		109,710,492	30	
{ Dobânzi datorate la împrumuturi pe efecte publice	29,236,382		29,236,382	00	
{ Depozite libere	54,653,207		54,653,207	65	
{ Compt. curente	110,366,038		110,366,038	23	
{ diverse					
			976,002,574	51	976,002,574
					54

PROFIT ȘI PIERDERERE.

Încheiat la 31 Decembrie 1912.

CREDIT:

DEBIT:					
Salarile personalului de administrație	680,411	12	1,798,790	03	3,035,011
Cheltuieli de administr. imprimerie	55,006	70			5,004,634
{ Centrala					1,024,822
{ Sucurs. și Ag.					289,828
Cheltuieli de impozite și indemn. Stat. și dif. taxe și indemn.	822,488	99			96
Cheltuieli de imprimerie	6,042	44			68
Fondul amortizării mobilierului și mașin. de imprimerie	50,000				
Luminat și încălzit	49,145	44			
Depruneri de prezență	25,340	44			
Material pentru fabricarea biletelor (uzat)	84,134	44			
Beneficți net. Lei 7,555,506.71 aparținând:	1,387,101	34			
{ Fond de rezervă, Partea rezervelor de 20% as, Lei 6,835,506.71					
{ Restul de Lei 5,465,405.37, se va distribui:	1,093,081	07			
{ 20% Minotar. de titaniu Partea din beneficiu	352,788	37			
{ 1% Tantiemele conș. de funcționarii și conș.	54,684	05			
{ 1% Casei de pensii și ajutor a funcționarilor Băncii	4,656,000		7,554,254	83	
{ Acont. de dividend Lei 50 de acție Lei 1,200,000					
{ Rest 144					
{ Rest 3,456,000					
Dividende pe 1912					
{ Dividend integral Lei 194 de acțiune.					
{ De reportat pentru anul viitor			1,251	88	
			9,354,296	74	9,354,296
					74

Guvernator: Anton Carp.

Director: Corneliu Cioranu.

Când veniți la Sibiu, cercetați
primul depozit românesc

de
piane, pianine și armoniuri

asortat cu instrumente din cele
mai bune fabrici, în nuc mat sau
poleit, negru, mahagon, palisandru
veritabil, construcție modernă, cu
preț mai ieftin ca ori unde.

≡ Transportul și pachetarea gratuite. ≡

Școlaele, reuniunile de cântări și alte
instituții culturale primesc favor special.

Armoniuri de școală bune și solid
lucrate

10 ani garanță. ≡ Plătire în rate.

TIMOTEI POPOVICI

profesor de muzică.

Sibiu (Nagyszeben), Str. Csnădiei Nr. 7.

Ca administrația „Luceafărul“

se găsesc de vânzare următoarele

TABLOURI

Lionardo da Vinci . . . . . Cina cea de taină
                               . . . . . Frumoasă Florentină
                               . . . . . Monna Lisa
Raffael . . . . . Nunta Mariei cu Iosif
                               . . . . . Madona Sixtină
                               . . . . . Frumoasă grădinăreasă
A. Dürer . . . . . Isus pe cruce
Jan Van Eyck . . . . . Altar.

Prețul fiecărui exemplar 20 bani
plus porto . . . . . 10 bani.

Cei ce comandă toate tablourile
le primesc franco cu 1.60 bani.

Administrația

„LUCEAFĂRUL“
SIBIU (Nagyszeben).

Capital social Coroane 1,200.000.

Giro-Conto la „ALBINA“.

Pestsparkassa ung. 29.349.

„Banca generală de asigurare“
societate pe acții în Sibiu — Nagyszeben

este prima bancă de asigurare românească, înființată de institutele financiare (băncile) române
din Transilvania și Ungaria.

Prezidentul direcțiunii: **Parteniu Cosma,**
directorul executiv al „Albină“ și prezidentul „Solidarității“.

„Banca generală de asigurare“ face tot felul de asigurări, special asigurări
contra focului și asigurări asupra vieții în
cele mai favorabile combinațiuni.

Asigurările se pot face prin oricare bancă românească, precum și la agenții și bărbații
de încredere ai societății — Prospecte, tarife și informațiuni se dau gratis și imediat.

Persoanele cunoscutе ca acvizitori buni și cu legături
:- pot fi primite orișând în serviciul societății. :-

„Banca generală de asigurare“ dă informațiuni gratuite în orice afaceri de asigurare fără
:- deosebire că aceste afaceri sunt făcute la ea sau la altă societate de asigurare. :-

Cei interesați să se adreseze **Centrala Băncii generale de asigurare Sibiu — Nagyszeben.**
cu încredere la: **Edificiul „Albină“**
ori la **agenturile ei principale din Brașov (fil. „Albina“) și Arad (Józseffőherczeg-ut 1/a).**